

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2009

Andrea Faltysová

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Andrea Faltysová

**Typologie úvěrových produktů na finančním trhu
v ČR a související potřeba finančního vzdělávání
Bakalářská práce**

Vedoucí práce: Ing. Ester Danihelková

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Děkuji Ing. Ester Danihelkové za odborné vedení mé bakalářské práce, vstřícnost a mnoho cenných rad a podnětů. Dále chci poděkovat Andree Běhálkové, která mi byla také výraznou oporou.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1.1 VÝVOJ ZADLUŽENOSTI V ČR	8
1.2 VÝVOJ POČTU EXEKUCÍ.....	11
1.3 POROVNÁNÍ ZADLUŽENOSTI ČR SE ZEMĚMI EVROPY	12
1.4 ZADLUŽENOST A PŘEDLUŽENOST	13
1.5 SOUISEJÍCÍ POJMY	14
1.6 DRUHY ÚVĚROVÝCH PRODUKTŮ.....	19
1.6.1 Hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření.....	20
1.6.2 Spotřebitelský úvěr	21
1.6.3 Úvěr splátkových společností.....	25
1.6.4 Kreditní karta.....	27
1.6.5 Finanční leasing	28
1.6.6 Kontokorentní úvěr.....	28
1.7 SUBJEKTY POSKYTUJÍCÍ PŮJČKY A ÚVĚRY KLIENTŮM V ČR.....	29
1.8 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	34
1.8.1 Školní finanční vzdělávání	36
1.8.2 Celoživotní finanční vzdělávání	37
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	41
2.1 Finanční vzdělávání jako prevence předlužení v rámci spotřebitelských úvěrů...41	
2.2 Projekty finančního vzdělávání.....	50
Závěr.....	55
Literatura:	57
Prameny:.....	59
Seznam grafů:.....	62

ÚVOD

Společenské klima České republiky je výrazně zaměřeno na výrobu zisku a na spotřebu. V rámci této situace jsou lidem předkládány finanční produkty, které jsou mnohdy až vnucovány rafinovanou reklamou. Od dřívějšího konzervativního přístupu k úvěrům a půjčkám jsme tak přešli do situace, kdy je život na dluh zcela přirozený a běžný. Se stále dynamicky stoupající zadlužeností však také stoupá počet domácností, které nejsou schopny své závazky hradit.

Vzhledem k tomu, že jsem zaměstnána na oddělení dávek hmotné nouze, setkávám se s klienty potýkajícími se s dluhovými problémy, poměrně často. V současné době je kladen silný důraz na klienta a na individuální práci s klientem. Přesto nejsou sociálním pracovníkům poskytovány informace, materiály a metodické pokyny, které by se dluhovou problematikou zabývaly. Začala jsem se tedy o toto téma zabývat v rámci samostudia a zjistila jsem, že celkově je v České republice velmi malé a nedostatečné povědomí o typech úvěrových produktů nabízených českým finančním trhem a o rizicích s nimi spojených. Přitom se do kontaktu s finančními produkty dostáváme ve stále mladším věku.

V rámci bližšího seznámení se s problematikou zadlužování ve své práci přiblížím její vývoj v období posledních dvaceti let. Jelikož spolu se zadlužeností stoupá také počet domácností, které mají problémy se splácením, budu se zabírat také vývojem počtu exekucí. Zvláštní kapitolu následně věnuji vysvětlení pojmů zadluženosti a předluženosti, jejichž obsah je zásadním způsobem odlišný a liší se především ve vážnosti důsledků, které dopadají na klienta.

Jedním z cílů mé práce je zmapování úvěrových produktů nabízených na finančním trhu České republiky. V souvislosti s typologií úvěrových produktů vnímám jako důležité uvést přehled institucí a poskytovatelů úvěrových produktů, stejně jako přiblížit obsah některých souvisejících pojmů.

Nemalou část práce věnuji rozboru finančního vzdělávání, které je v dnešní době velmi často zmiňováno. Má své odpůrce, kteří nechtějí jeho důležitost připustit, ale také příznivce, kteří jej naopak mnohdy vnímají jako všelék. Jisté však je, že dle prováděných výzkumů, prostřednictvím kterých byla zjišťována úroveň finanční gramotnosti obyvatel ČR, si většina lidí nepřipouští nízké finanční znalosti, ale

zároveň uvádí, že se na finančním trhu neorientují, což jim brání v plnohodnotném a správném užívání finančních produktů.

Hlavním cílem praktické části mé práce je doložit důležitost finančního vzdělávání v procesu preventivního působení proti předluženosti, jako závažnému celospolečenskému problému, kterému však stále není věnována patřičná pozornost. Finanční vzdělávání disponuje nástroji a možnostmi, které vznik tohoto jevu mohou potlačit, v ideálním případě zcela odstranit.

V závěru praktické části představím některé z projektů finančního vzdělávání, které mohou být zdrojem inspirace, zdrojem potřebných informací a ponaučení nejen pro spotřebitele, ale také pro sociální pracovníky.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 VÝVOJ ZADLUŽENOSTI V ČR

Po roce 1989 nastaly na českém bankovním a finančním trhu výrazné změny. V době před listopadovou revolucí poskytovaly svoje služby občanům pouze dvě banky a to Živnostenská banka a Česká státní spořitelna. V oblasti poskytování bankovních služeb pro obyvatelstvo měla monopol Česká státní spořitelna. Živnostenská banka poskytovala směnářenské operace a vedla devizové účty. Klienti pak využívali především služby týkající se spoření. V oblasti úvěrových produktů byla nabízena velice oblíbená novomanželská půjčka, která měla sloužit mladým lidem k zajištění bydlení (zavedeny již v roce 1948, jištěny ručitelem, poskytovaly se do výše třiceti tisíc, později padesáti tisíc, maximální doba splácení byla deset let¹). Nákup spotřebního zboží na splátky poskytoval Multiservis, ale pouze ve vybraných obchodech. Život na úvěr nebyl tak běžný a samozřejmý, jako je tomu dnes, lidé nakupovali zboží převážně z uspořené peněz, také nabídka úvěrových produktů byla minimální a reklama nezahlocovala občany širokou paletou úvěrových produktů a upoutávkami na snadnost jejich získání.

V devadesátých letech se zadlužení domácností zásadně nezměnilo, v některých fázích desetiletí dokonce pokleslo. Důvod poklesu lze spatřovat v rozsáhlých ekonomických a sociálních změnách, ke kterým docházelo a které vyvolávaly obavy z nejisté budoucnosti. Podíl na situaci měly také bankovní ústavy, které nebyly příliš ochotné půjčovat drobným klientům a pokud již své produkty nabídky, tak s vysokými úroky.

Začátek nového tisíciletí přinesl zlom v zadlužování, byl totiž zaznamenán obrovský nárůst objemu úvěrů poskytnutých bankovními i nebankovními subjekty. Česká národní banka uvádí, že v závěru roku 1995 činily úvěry a pohledávky za domácnostmi 35,5 miliard korun. Na konci roku 2005 tento údaj vykazoval již 417,7 miliard korun. Mezi lety 1995 až 2005 tak dluh českých domácností narostl o 1076%.

---

¹srov.: FIALOVÁ, Běla. *Zavzpomínejte si na Tuzex, vkladní knížky a novomanželské půjčky* [online]. 16. 11. 2007 [cit. 2009-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://finance.idnes.cz>>.

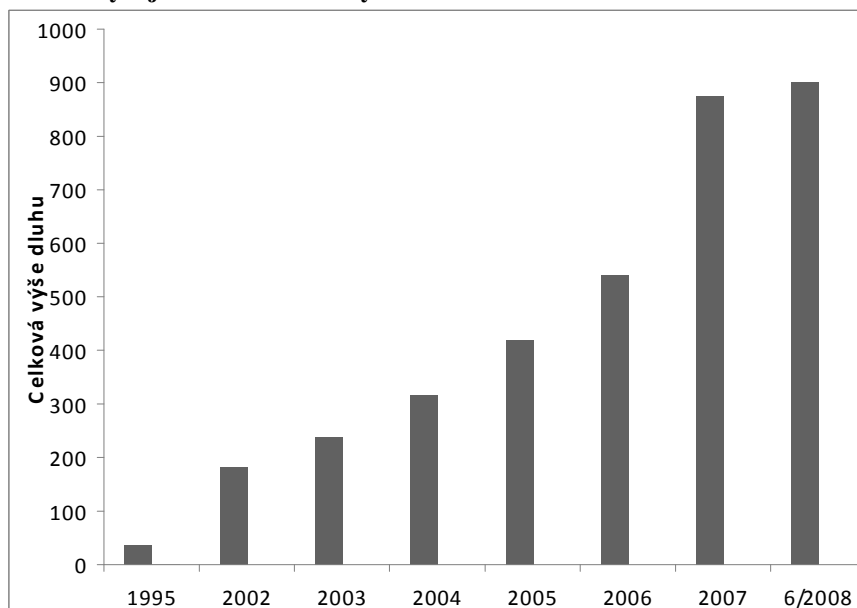

Výrazný rozdíl mezi částkami dokládá, že domácnosti začaly využívat nabízené půjčky a úvěrové produkty a svižně se zadlužovaly (viz. následující graf).

Na obrat v zadlužování, který nastal po roce 2000, měl vliv významný nárůst využití hypotečních úvěrů a úvěrů ze stavebních spoření. Hypoteční úvěry byly sice nabízeny již od 90. let, ale s minimálním zájmem o jejich využití ze strany občanů, zejména kvůli vysokým úrokovým sazbám. K obratu v zájmu o tyto produkty došlo právě v roce 2000, kdy byla privatizována největší česká retailová banka, přičemž prodej státního podílu v České spořitelně byl mimo jiné podmíněn podporou úvěrů na bydlení. Následující zvýšené poptávky po bydlení využily hypoteční banky a začaly bojovat o klienty. Hlavními zbraněmi konkurenčního boje byla cena půjčovaných peněz a velká pestrost nabízených produktů, čímž se hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření staly dostupnějšími pro širokou veřejnost. Obliba úvěrů ze stavebních spoření stoupla ještě více ve chvíli, kdy je stavební spořitelny přestaly vázat na nutnost spoření. Úvěr tedy bylo možné využít okamžitě, i přesto že naspořená částka byla nulová. Využití této možnosti pochopitelně úvěr prodražilo, ale vzhledem k tomu, že přibližně od roku 2001 začaly klesat úrokové sazby, úvěry se opět zlevnily. Oproti hypotečním úvěrům nabízely úvěry ze stavebních spoření ještě výhodu předčasných splátek bez jakýchkoliv sankcí. Hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření se tak významně podílely a stále podílí na růstu objemu dlouhodobé zadluženosti domácností.

Trend v růstu zadlužování českých domácností pokračoval i v letech následujících po roce 2000, o čemž vypovídá následující graf. K nárůstu došlo zejména v roce 2007.

Graf 1- Vývoj zadluženosti českých domácností

Zdroj: www.cnb.cz

Období dynamického růstu zadlužování vystřídalo v roce 2008 viditelné zpomalení. Důvody lze spatřovat v zodpovědnějším chování domácností, které více zvažují využití každého úvěru, především z obavy dopadů ekonomické krize. Také finanční instituce se chovají zodpovědněji, zpřísnily pravidla pro poskytování úvěrů a mnohem pečlivěji prověřují bonitu svých klientů.

I přes zpomalení rychlého růstu zadlužení podle posledních údajů České národní banky, dlužily v polovině roku 2008 české domácnosti cca 900 miliard korun, přičemž dluhy u bankovních institucí činí 750 miliard korun a dluhy u nebankovních institucí činí 150 miliard korun.

Vývoji zadluženosti jsem se věnovala za období posledních dvaceti let, jelikož vývoj před rokem 1989 by nepřinesl žádné významné poznatky. Finanční trh té doby nabízel minimální množství úvěrových produktů a postoj obyvatelstva k dluhům byl spíše konzervativní. Ve sledovaném období zadluženost stoupala závratným tempem. Lidé začali využívat širokou paletu nabízených úvěrových produktů a postupně se měnil názor na život s dluhy. V roce 2008 růst zadluženosti pokračoval, ale bylo zaznamenáno mírné zpomalení. Tento jev lze přičíst současné ekonomické krizi, která ovlivnila spotřebitele i věřitele, kteří se začali chovat více zodpovědněji.

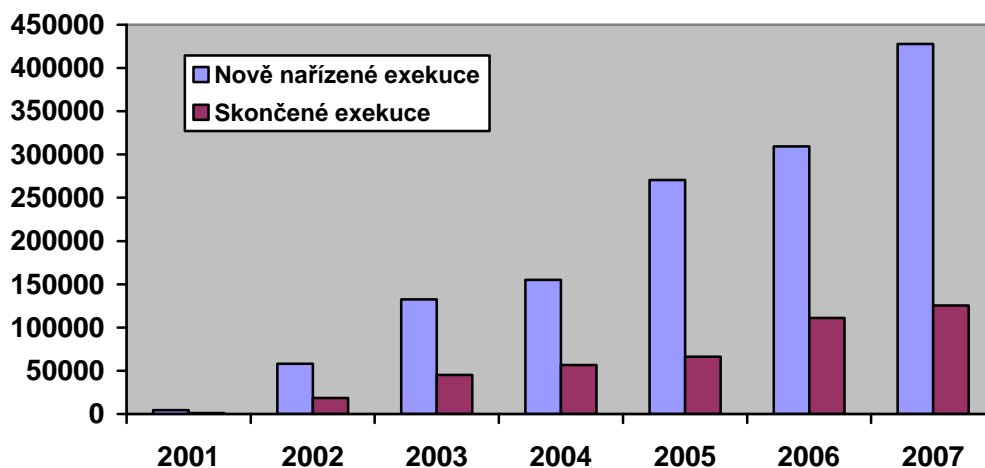
1.2 VÝVOJ POČTU EXEKUCÍ

Stoupající trend v zadluženosti českých domácností lze vysledovat také z nárůstu počtu nově nařízených soudních exekucí. S nárůstem objemu zadluženosti se totiž také zvyšuje počet rodin, které se potýkají s problémy s úhradou svých závazků, se splácením úvěrů a půjček.

Tisková zpráva Exekutorské komory uvádí, že v roce 2007 bylo, v počtu nově nařízených exekucí za rok 2007, dosaženo nelichotivého rekordu, když počet případů činil 427 800. Při meziročním porovnání s rokem 2006 došlo k nárůstu o hrozivých 38%.

Tisková zpráva dále uvádí, že do roku 2007 byla převážná část exekucí nařízena ve prospěch drobných věřitelů, např. dopravních podniků, zdravotních pojišťoven, telekomunikačních operátorů, České televize apod. Od roku 2007 lze však vyzorovat změnu, jelikož na počtu nově nařízených exekucí se výrazně podílí právě nesplacené úvěry u bankovních i nebankovních institucí.²

Graf 2 - Vývoj počtu exekucí

Zdroj: Exekutorská komora

Kapitola prokázala, že současně se stoupající zadlužeností obyvatel ČR stoupá počet domácností, které mají potíže s úhradou svých závazků. Ze struktury nově

² Srov.: EXEKUTORSKÁ KOMORA. Tisková zpráva : V roce 2007 bylo nově nařízeno více než 420 tisíc exekucí [online]. 17.4.2008 [cit. 2008-07-28]. Dostupný z WWW: <www.exekutorskakomora.cz>.

nařízených exekucí také vyplynulo, že na tomto počtu se stále více podílí exekuce nařizované ve prospěch poskytovatelů úvěrových produktů.

1.3 POROVNÁNÍ ZADLUŽENOSTI ČR SE ZEMĚMI EVROPY

Česká republika není v procesu zadlužování výjimkou. Téměř všechny vyspělé země světa prošly obdobným vývojem, ale již v průběhu 70.- 80. let.

V porovnání se zeměmi Evropy je v České republice úroveň zadlužení domácností, i přes obrovský boom, stále podstatně nižší. Toto tvrzení dokládá mimo jiné ukazatel, který hodnotí poměr dluhu k hrubým disponibilním příjmům domácností. V ČR činí cca 50%, zatím co ve většině zemí Evropské unie tento ukazatel dosahuje v průměru 100 – 130%.³

Při porovnávání podílu hypoték na objemu bankovních úvěrů se ČR pohybuje v mezích evropského průměru, když úvěry na bydlení tvoří tři čtvrtiny celkových úvěrů domácností. V tomto porovnání je výraznou výjimkou Švýcarsko, ve kterém se hypotéky na celkové hodnotě poskytnutých půjček podílí zhruba devadesáti procenty.⁴

Také při porovnání hodnot nově poskytnutých úvěrů je patrné, že Česká republika patří k jednomu z nejméně zadluženým státům a to i přesto, že je ČR jednou z pěti zemí, ve kterých tento objem narůstá nejrychleji. V průměru dluží česká domácnost na spotřebitelských úvěrech 1 984 eur. Zatímco např. v Polsku je to 1 691 eur, v Maďarsku 2 498 eur, v Německu 5 845 eur, ve Španělsku 6 516 eur a ve Velké Británii 12 857.⁴

Uvedená porovnání dokládají, že zadlužení českých domácností je v porovnání se zeměmi Evropy stále nízké. Budou-li však rostoucí tendence stoupat stále stejným tempem, brzy v tomto ohledu země Evropy doženeme.

Přesto nemohu souhlasit s hlasy, které se odkazují na výše zmíněné hodnoty a které říkají, že se není čeho obávat, jelikož naše domácnosti nejsou zadluženy v takové míře, jako domácnosti okolních států. Tato tvrzení jsou dle mého názoru nebezpečná

---

³ Srov.: ZAMRAZILOVÁ, Eva. Češi můžou být v klidu: Moje peníze – deník radí. *Pražský deník*. 24.11.2008, s. 26.

⁴ Srov.: STUHLÍK, Jan. *Češi v dlužích rychle dohánějí Evropu* [online]. 6.3.2008 [cit. 2008-12-11]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

právě s ohledem na to, že přímo úměrně se zadlužeností stoupá také počet rodin, které mají potíže s úhradou úvěrů (viz. výše). Také bych zde chtěla zdůraznit, že tyto hlasy pouze srovnávají číselné hodnoty, kterými lze zadluženost vyjádřit, ale již nehodnotí celkovou úroveň ekonomiky, nehodnotí úroveň pomoci jednotlivých států předluženým osobám a dalších návazných aspektů.

Porovnání různých ukazatelů, dle kterých lze hodnotit úroveň zadluženosti domácností jednotlivých států, vyplynulo, že zadlužení českých domácností je, v porovnání se zeměmi Evropy, stále nízké. Vzhledem ke stále stoupajícímu trendu však lze předpokládat, že země eurozóny brzy doženeme.

1.4 ZADLUŽENOST A PŘEDLUŽENOST

Pokud se budeme zabývat dluhy, je nutné, abychom vysvětlili termíny zadluženost a předluženost, neboť významově jsou diametrálně odlišné.

Přibližně od roku 2000 došlo k prudkému nárůstu zadluženosti obyvatel České republiky, což dokládá i kapitola Vývoj zadluženosti. Tato tendence stále přetrvává i přes mírné zpomalení v roce 2008. Tento jev, stoupající zadluženost domácností, vnímají odborníci jako pozitivní a žádoucí, přispívající k rozvoji ekonomiky, např. v sektoru služeb a bankovníctví.

Naproti tomu předlužení je vnímáno jako negativní společenský jev, který je jednou z hlavních příčin sociálního vyloučení osob. V užším pojetí lze předlužení vyložit jako jev, kdy dlužník neplní své povinnosti plátce a není schopen hradit své finanční závazky. V širším pojetí je však nutné zmínit, že dlužník neplní své povinnosti plátce a potýká se s širokou škálou sociálních, ekonomických a psychických důsledků, které mají v konečném důsledku dopad na celou společnost.

Lze tedy říci, že dlužník, úmyslně nebo pod vlivem neočekávaných situací a událostí, přechází ze stavu zadluženosti do stavu předluženosti. Úmyslně uvádím záměrně, jelikož někteří lidé jsou si již při čerpání úvěru vědomi, že nebudou schopni úvěr hradit. V některých případech zasáhnou situace či události, které roztočí dluhovou spirálu. Některé z těchto událostí lze dopředu předvídat, jiné přicházejí neočekávaně. Jsou jimi např. ztráta zaměstnání, nemoc či smrt v rodině, rozvod,

narození dítěte apod. K uvedeným událostem mohou přispět také další faktory, jakými jsou nízká úroveň vzdělání, malá finanční gramotnost, špatná legislativa, nedostatek nabízených služeb v oblasti poradenství, ale také model hospodaření s finančními prostředky převzatý z původní rodiny.

Pokud mohu říci z vlastní zkušenosti, převládá ve společnosti názor, že předlužení je osobní záležitost konkrétního dlužníka, který si situaci zavinil sám a sám musí čelit důsledkům, které sebou předlužení přináší. Je však nutné si uvědomit, že problém jednotlivce pocítuje následně celá společnost. Situace předlužení se může stát spouštěčem nejrůznějších patologických jevů, jakými jsou např. různé typy závislostí, nezaměstnanost, patologické sociální vztahy, nárůst kriminality. Společnost musí následně přijímat různá opatření ve snaze řešit nebo alespoň zmírňovat dopady patologických jevů a na ty jsou čerpány veřejné prostředky, do kterých přispívají všichni daňoví poplatníci. Předluženost je jednou z hlavních příčin sociálního vyloučení.

V souvislosti s dluhy jsou zmiňovány pojmy zadluženost a předluženost, které se svým významem zásadně liší. Zadluženost je ekonomy označována za pozitivní jev, který napomáhá k rozvoji ekonomiky státu (např. k rozvoji služeb). Předluženost je naopak jev negativní, přinášející dlužníkům důsledky, které je zasahují ve všech aspektech osobnosti. Předluženost je jednou z hlavních příčin sociálního vyloučení. Má tak vliv na život konkrétního dlužníka, ale v širších souvislostech postihuje celou společnost.

1.5 SOUVISEJÍCÍ POJMY

Lichva

Lichva je úmyslný majetkový trestný čin, kdy je zneužita tíseň, nezkušenost, rozumová slabost nebo rozrušení oběti, které je v této situaci nabídnuta a splněna služba, jejíž hodnota je v hrubém nepoměru k hodnotě závazku oběti.⁵

---

⁵ Srov.: Zákon č. 140/1961 Sb. *Trestní zákon č.* ve znění pozdějších předpisů, §253

Není známo, jak rozsáhlý tento jev v České republice je, jelikož neexistují žádné statistiky, které by vyhodnocovaly rozsah lichvy a objem takto půjčených finančních prostředků.

S půjčkami, které jsou navýšeny o sto i více procent úroků, se však v České republice setkat můžeme. Poskytují je jak finanční společnosti tak i soukromí poskytovatelé a to i přesto, že se jedná o trestný čin. Tento trestný je však velice těžce prokazatelný a proto je v podstatě nepostižitelný. A jak je možné, že i přes obrovské úroky se najdou klienti, kteří těchto půjček využijí? Na jejich poskytovatele se obrací především lidé, kteří neuspěli nebo by neuspěli při žádosti o poskytnutí úvěru v bankovním sektoru. Pro poskytnutí takovéto půjčky není vyžadován doklad o výši příjmů ani jištění půjčky ručením, jsou běžně poskytovány osobám bez zaměstnání a osobám vedeným v registru dlužníků apod. Obecně řečeno, jsou tedy poskytovány osobám, které by neuspěly se žádostí o úvěr u banky a u kterých lze předpokládat, již v době žádosti o půjčku, že nebudou schopny své závazky hradit a půjčku řádně splácet.

I přesto, že bonita klientů je velmi malá někdy až nulová, nehrozí věřiteli abnormálně velké riziko ztráty v případě, že by půjčka nebyla splácena. Naopak, pro věřitele může takový klient znamenat až doživotní zdroj příjmů. Z původně nízkého dluhu mohou poplatky a sankce při neuhrazených splátkách zapříčinit celoživotní zadlužení oběti. Pokud totiž v případě platební neschopnosti klienta (oběti) nelze uplatnit exekuci na movitý či nemovitý majetek, jelikož klient žádným majetkem nedisponuje, lze exekuvovat sociální dávky. Tento způsob splácení dluhu je pomalý, jelikož výše splátek sotva pokryje poplatky z prodlení, natož celou výši pohledávky a oběť se ocitá ve víru dluhové spirály.

Rozhodčí řízení

Obecně řečeno se při sporu může osoba domct svých práv soudní nebo mimosoudní cestou. Jednou z možností mimosoudního řešení sporu je rozhodčí řízení, jehož pro své výhody mnohdy využívají právě poskytovatelé úvěrových produktů.

Výhodami, které rozhodčí řízení obnáší, jsou neformálnost, rychlost, jednoinstančnost, nižší náklady, neveřejnost a snadná vykonatelnost. Neformálnost obnáší jednání především v písemné podobě a dle stručných a přehledných pravidel řízení. Rychlost řízení spočívá v odstranění průtahů řízení, ke kterým dochází, pokud je třeba dodržet jisté formální kroky postupu. Rozhodčí řízení tak bývá ukončeno v řádu několika týdnů maximálně měsíců od podání žaloby. K rychlosti jednání přispívá také jednoinstančnost řízení, což znamená, že se proti vydanému rozhodnutí nelze odvolat a nedochází tak k umělému protahování řízení, které lze občas spatřit u soudních jednání. Rozhodčí řízení je prováděno s nižšími náklady, jelikož poplatky spojené s tímto druhem řízení bývají přibližně o čtvrtinu levnější, než poplatky spojené se soudním projednáváním sporu. Výhoda neveřejnosti řízení spočívá v mnohdy menším zájmu médií o spor a při projednávání obchodních podmínek chrání obchodní tajemství poskytovatele úvěru. Vykonatelnost vydaných rozhodčích nálezů nastává dříve než u soudních řízení, jelikož rozhodčí nález je exekucním titulem s možností okamžitě provést na dlužníka výkon rozhodnutí.

Poskytovatelé úvěrových produktů v případě nesplácení úvěru mají zájem na tom, aby co nejrychleji získaly exekucní titul na majetek klienta. Proto pro případ budoucích sporů vkládají do úvěrových smluv nebo obchodních podmínek tzv. rozhodčí doložky. V případě sporu se tedy mohou strany rychle a relativně levně dohodnout na přijatelném řešení. I zde však vstupují do hry některá rizika.

Klient často o rozhodčí doložce ve smlouvě ani neví, jelikož je součástí smluvních podmínek, na které bývá ve smlouvě pouze odkázáno a které bývají psány velice drobným písmem mezi mnoha dalšími klauzulemi, kterým klient málokdy rozumí a proto je velice často ani nečte. Těžko lze v takovém případě hovořit o informovaném souhlasu s rozhodčí doložkou. Pokud by však klient s rozhodčí doložkou nesouhlasil, nebude s ním smlouva o úvěru vůbec uzavřena, protože doložka je součástí standardizovaných formulářových smluv a lze ji tedy odmítnout nebo přijmout pouze jako celek. Klienti také nemívají dostatečné povědomí o tom, jak rozhodčí řízení probíhá a netuší, jak se liší od řízení soudních, tudíž netuší, jaká rizika mohou rozhodčí doložky skrývat.

Rozhodcem nemusí nutně být právnícky vzdělaná osoba, jelikož dle zákona se jím může stát každá zletilá fyzická osoba, způsobilá k právnickým úkonům. Přesto je však spravedlivé konstatovat, že u renomovaných rozhodcovských soudů působí na postech rozhodců právníci. Při řízení pak může rozhodce postupovat podle právního řádu ČR nebo může rozhodovat podle zásad spravedlnosti, což znamená, že ve věci rozhodne tak, jak si myslí, že spravedlivé je.

Výhodnost levnějších nákladů s řízením může být také zpochybněna. Poplatky za projednání, stanové v procentech z hodnoty předmětu sporu, bývají stanoveny nižší než u soudních řízení, ale někteří rozhodci mají stanovenou minimální výši této částky, která může být v konečném důsledku vyšší, než kdyby byl spor projednáván v soudním řízení. Vzhledem k tomu, že tímto způsobem bývají řešeny především spotřebitelské úvěry, u kterých bývá částka úvěru spíše nízká, jsou často náklady rozhodčího řízení vyšší než u řízení soudních.

Za rizikový je třeba také pokládat fakt, že běžný spotřebitel se stane účastníkem rozhodčího řízení ve většině případů jednou za život. Naproti tomu se poskytovatel úvěrových produktů stává účastníkem tohoto řízení mnohonásobně vícrát. Příjmy rozhodců nebo rozhodcovských center pak mohou být závislé na další spolupráci s poskytovatelem úvěrů a hrozí zde obava z jisté ekonomické závislosti na pokračující spolupráci, z možné tendence k preferenci poskytovatele. Tímto může být vážně ohrožena nestrannost a nepodjatost rozhodování.

Rozhodčí řízení je pro spotřebitele složitější, jelikož každá strana si musí svá práva včas a účinně hájit, což znamená, že účastníci řízení nejsou upozorňováni na následující postup a musí se sami starat, aby jej znali a měli potřebné informace. Spotřebitel také musí aktivně a včas (lhůty jsou podstatně kratší než v soudním řízení) reagovat na všechny výzvy, jelikož jeho nečinnost bude považována za souhlas s nárokem žalobce.

Rizikovým se může pro spotřebitele stát také doručování zásilek. Toto je zásadně směřováno na adresu, kterou strany zúčastněné v řízení uvedou a i přesto, že se na ní spotřebitel nezdržuje a poštu osobně nepřevzme, je zásilka považována za doručenu. K problémům však nemusí vždy nutně dojít pouze z nedbalosti nebo lhostejnosti spotřebitele. Stejným způsobem je totiž postupováno i v případě, že byl spotřebitel

prokazatelně mimo místo doručení např. na dovolené, ale také např. pokud je hospitalizován a zásilku prokazatelně a ze závažných důvodů nemohl převzít.

Roční procentní sazba nákladů

V rámci ochrany spotřebitele byla v roce 2002 zavedena povinnost uvádět v souvislosti se spotřebitelskými úvěry údaj RPSN – roční procentní sazba nákladů. Právě tento údaj má být jedním z nástrojů, jak porovnat finanční náročnost úvěrů. Mimo úvěrů poskytovaných do výše pět tisíc korun, úvěrů nad osm set tisíc korun a úvěrů s dobou splatnosti kratší než tři měsíce, musí tento údaj obsahovat všechny nabídky spotřebitelských úvěrů.

Název může znít trochu složitě, ale údaj RPSN, který je uváděn v procentech, vlastně vyjadřuje poměr mezi částkou, která byla spotřebiteli půjčena a mezi celkovou, skutečně zaplacenou částkou za poskytnutý úvěr. RPSN zahrnuje úrok a většinu poplatků spojených s úvěrem (platby jistiny a běžných nákladů stanovených zákonem o spotřebitelském úvěru, např. poplatky spojené s uzavřením smlouvy, poplatky za posouzení žádosti o úvěr atd.)

V obecné rovině by tedy mělo platit, že úvěr je finančně dražší a tedy náročnější se stoupající hodnotou RPSN. Toto pravidlo však platí pouze v případě, že porovnáváme úvěry se stejnou dobou platnosti a stejným počtem splátek, ale také s přibližně stejnými podmínkami smlouvy. Za těchto ideálních podmínek pro porovnání úvěrů, lze souhlasit s tím, že nižší RPSN znamená levnější úvěr.

Jak jsem již uvedla, do RPSN bývají zahrnuty téměř všechny poplatky spojené s úvěrem. Vzhledem k této skutečnosti bývá vypovídací hodnota RPSN zpochybňována. Poskytovatelé úvěrů totiž nemají zákonnou povinnost zahrnout do výpočtu RPSN skutečně všechny náklady spojené s úvěrem. Věřitelé tedy nemusí řadu nákladů do hodnoty RPSN vůbec započítat. Další úskalí spočívá v tom, že hodnota RPSN vypovídá o hodnotě úvěru, který je řádně splácen a ze strany spotřebitele jsou řádně plněny všechny podmínky smlouvy. Nejsou tak zohledněny např. poplatky a pokuty za porušování smlouvy, pokuty za pozdní splátky apod., které však cenu úvěru nemalou měrou zvýší.

Vzorec pro výpočet hodnoty RPSN uvedený v příloze zákona o spotřebitelském úvěru:⁶

$$\sum_{K=1}^{K=m} \frac{A_K}{(1+i)^{t_K}} = \sum_{K'=1}^{K'=m'} \frac{A'_{K'}}{(1+i)^{t_{K'}}$$

K	je pořadové číslo půjčky téže osoby
K'	je číslo splátky
A _K	je výše půjčky číslo K
A' _{K'}	je výše splátky číslo K'
Σ	značí celkový souhrn
m	je číslo poslední půjčky
m'	je číslo poslední splátky
t _K	je interval, vyjádřený v počtu roků a ve zlomcích roku, ode dne půjčky č. 1 do dnů následných půjček č. 2 až m
t _{K'}	je interval, vyjádřený v počtu roků a ve zlomcích roku, ode dne půjčky č. 1 do dnů splátek nebo úhrad poplatků č. 1 až m'
i	je hledaná roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr, kterou je možno vypočítat (buď algebraicky nebo numericky opakovanými aproximacemi na počítači), jestliže jsou hodnoty ostatních veličin rovnice známy buď ze smlouvy nebo odjinud

1.6 DRUHY ÚVĚROVÝCH PRODUKTŮ

Finanční trh v České republice nabízí poměrně širokou škálu úvěrových produktů. Vzhledem k historii naší země a ke spíše spořicímu trendu, který zde dlouhá léta panoval, shledávám za důležité sestavit přehled všech typů nabízených úvěrových produktů. Jsem přesvědčená, že většina běžných uživatelů nemá přehled o kompletní nabídce úvěrových produktů, nezná všechny možnosti, které trh nabízí, neumí porovnat výhodnost produktů a mnohdy neumí zhodnotit dopady v případě využití některých produktů. Při své práci se setkávám s klienty, které řeší problémy s dluhy a nedostatek vědomostí v této oblasti jsou patrné. Z toho důvodu jsem se snažila vyhledat ucelené informace, zdroj, ze kterého bych čerpala poznatky. Všechny dostupné informace jsou však kusé, neucelené a ne zrovna dostupné, proto jsem část své práce věnovala právě vytvoření přehledu dostupných úvěrových produktů.

⁶ Zákon č. 321/2001 Sb., *O některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.*, příloha: Výpočet roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr

1.6.1 Hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření

K financování bydlení slouží a jsou nejvíce využívány hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření. Oba tyto typy se vzhledem ke své délce splácení významně podílí na dlouhodobé zadluženosti domácností a vzhledem k vysokým čerpaným částkám zároveň tvoří nejvyšší objem bankovních úvěrů.

Jak se zmiňuji již v kapitole Vývoj zadluženosti v ČR, hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření byly nabízeny již od poloviny 90. let. Ze strany obyvatel o tyto produkty však nebyl velký zájem, především z důvodu vysokých úrokových sazeb. Obrat nastal po roce 2000, kdy tyto produkty zažily obrovský boom.

Vzhledem k zájmu obyvatel poskytovatelé bojovali o klienty a v rámci konkurenčního boje se zpestřila nabídka produktů určených k financování bydlení, velmi se zjednodušil a urychlil proces při poskytování úvěrů a především se snížila cena půjčovaných peněz (např. snížením poplatků, které jsou spojeny se získáním úvěru).

Hypoteční úvěry jsou poskytovány standardně od částky cca 300 000 Kč obvykle do výše 70% hodnoty zastavené nemovitosti, popř. až do plné výše hodnoty zástavní nemovitosti.

Zřejmě největší úskalí úvěrů k financování bydlení spočívá v délce jejich splatnosti, která běžně činí 15 a více let. I při nejlepší snaze osoby čerpající úvěr zhodnotit a předvídat finanční a majetkovou situaci se může stát, že tyto budou ovlivněny nenadálými a nepředvídatelnými událostmi, jakými jsou např. nemoc, smrt, narození více dětí, stěhování, rozvod, změna postavení v zaměstnání nebo jeho ztráta atd. Banky proto velmi důkladně prověřují bonitu svých klientů a vyžadují zajištění hypotéky, mnohdy také sjednané životní pojištění. V současné době se úvěrové podmínky ještě více zpřísnily a to v důsledku globální krize, která má vliv na ekonomiku státu v posledních dvou letech.

I přesto, že jsou hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření poskytovány ve vysokých částkách a s dlouhou dobou splatnosti, patří z pohledu splácení k nejméně rizikovým. Také z pohledu finančních institucí patří tyto úvěry k velmi oblíbeným, nejspíše právě vzhledem k malé rizikovosti ve splácení, ale také vzhledem k existenci zástavy. Např. v roce 2008 činil podíl nesplácených hypotečních úvěrů k celkovému

objemu 0,2% a podíl nesplácených úvěrů ze stavebního spoření k celkovému objemu 0,03%.⁷

Bydlení je jednou ze základních potřeb, ale také jistot člověka. Při jeho financování se lidé chovají nadměru zodpovědně a obezřetně, důkladně zvažují využití úvěrů. I v případě finančních problémů se pak snaží právě tyto úvěry hradit přednostně. Nejspíše zde lze nalézt a spatřovat důvody nízké problémovosti se splácením.

Zvláštním druhem hypotečního úvěru je *americká hypotéka*. Je stejně jako běžná hypotéka zajištěna nemovitostí, ale zásadní rozdíl spočívá v tom, že může být využita k libovolnému účelu, přičemž banky důvod vypůjčení peněz příliš nezkontrolují. Při žádosti o poskytnutí americké hypotéky je ale o to více prověřována bonita klienta a důkladně je zkoumána kvalita zástavy. Standardně je poskytována do výše 70% hodnoty zástavní nemovitosti. Při porovnání její konečné ceny je tato vyšší než běžná hypotéka, ale také je nutno říci, že je nižší než kdyby byl čerpán spotřebitelský úvěr.

1.6.2 Spotřebitelský úvěr

Definice spotřebitelského úvěru uvádí zákon č. 321/2001 Sb., O některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, takto: “Spotřebitelským úvěrem se rozumí poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba, např. ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel povinen platit.”⁸

Vznik zákona 321/2001 Sb. si vyžádala potřeba sjednotit, zprůhlednit a upravit obecně platné a některé specifické podmínky při uzavírání smluv spotřebitelských úvěrů mezi spotřebitelem (fyzická osoba) a věřitelem (fyzická nebo právnická osoba, která poskytuje úvěr v rámci podnikatelské činnosti). Důležitým aspektem byl také záměr chránit spotřebitele. Zákon upravuje podmínky týkající se spotřebitelských úvěrů, ale také uvádí typy úvěrů, na které se nevztahuje, ač definici spotřebitelského úvěru vyhovují (hypoteční úvěry, úvěry nižší než 5 tis. korun, úvěr na dobu splatnosti kratší než tři měsíce, půjčka bez úroku či jakékoliv úplaty atd.).

---

⁷Srov.: TůMOVÁ, Věra. *Obavy z krize vedou k zodpovědnějšímu zadlužování* [online]. 20.2.2009 [cit. 2009-02-27]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

⁸ Cit.: Zákon č. 321/2001 Sb., *O některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.*,

Z definice spotřebitelského úvěru tedy vyplývá, že zjednodušeně řečeno, jsou spotřebitelské úvěry většinou krátkodobé půjčky občanům a domácnostem, poskytované k úhradě jejich potřeb v nepodnikatelské oblasti.

Jak se zmiňuji výše, zákon o spotřebitelských úvěrech vznikl také z potřeby ochrany spotřebitele. Ve smluvních vztazích vždy vystupují dvě strany, spotřebitel a věřitel, z nichž právě spotřebitel bývá tou slabší stranou. Ve většině případů totiž nemívá dostatečné právní povědomí, potřebné znalosti a zkušenosti, nemívá k dispozici potřebné informace o různých typech smluv, kterými lze spotřebitelský úvěr sjednat (např. smlouva o půjčce, smlouva o úvěru, smlouva o koupi najaté věci apod.). Všechny zmíněné okolnosti přispívají k tomu, že mezi spotřebitelem a věřitelem nebývá rovné postavení, proto je garance právní ochrany spotřebitele tak důležitá a nutná.

Nejčastěji jsou spotřebitelské úvěry čerpány k úhradě nákupu spotřebního zboží (lednice, myčka, televize apod.) nebo k úhradě služeb (školné, dovolená atd.). Pokud věřitel nechce uvádět účel užití prostředků, může využít neúčelový spotřebitelský úvěr. Spotřebitelské úvěry mohou být využity na rekonstrukci bydlení nebo nákup nemovitosti, ale to spíše ve výjimečných případech, jelikož pro tyto účely finanční trh nabízí výhodnější produkty (hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření).

Spotřebitelské úvěry jsou pro spotřebitele výhodné především v tom, že nabízí rychlý, téměř okamžitý nákup v podstatě jakéhokoliv zboží či služby, bez nutnosti si na jejich pořízení nejprve uspořít. Nevýhoda spotřebitelských úvěrů, oproti nákupu z vlastních prostředků, však spočívá ve vyšší ceně zboží, kterou navyšují poplatky a úroky (v současnosti činí roční úrokové sazby 9,5 až 19%).⁹

V české republice poskytují spotřebitelské úvěry bankovní i nebankovní subjekty, přičemž za bankovní jsou považovány právnické osoby s licencí České národní banky a za nebankovní např. splátkové a leasingové společnosti. Více viz. kapitola Subjekty poskytující půjčky a úvěry klientům v ČR.

Mohlo by se zdát, že spotřebitelské úvěry jsou pro domácnosti velkou výhodou, jelikož jim umožňují okamžitý nákup, okamžité zvýšení komfortu a to jen ve chvíli

---

⁹ Srov.: ING. SYROVÁTKOVÁ, Štěpánka, et al. *Dluhová problematika*. [s.l.] : Člověk v tísni o.p.s., 2008. s. 20. ISBN 978-80-86961-28-6

nutné potřeby. Osobně však ve spotřebitelských úvěrech spatřuji poměrně velké riziko. Administrativní procedura spojená s vyřízením spotřebitelského úvěru je poměrně snadná a rychlá a lákavost okamžitého nákupu příliš velká. Zvláště u nebankovních subjektů je získání úvěrů snadné, jelikož mnohdy nevyžadují doložení příjmů žadatele o úvěr, nevyžadují jištění úvěru ručitelem a neprověřují spotřebitele v registrech dlužníků. Samozřejmě tato benevolentnost a dostupnost úvěrů je na úkor vyšších úroků a poplatků spojených s úvěrem (viz. kapitola Subjekty poskytující půjčky a úvěry klientům v ČR).

Rizikovitost spotřebitelských úvěrů dokazuje platební morálka, kterou mají mezi úvěrovými produkty nejhorší právě spotřebitelské úvěry. Dle údajů Bankovního úvěrového registru, dosáhl na konci roku 2008 celkový objem dlouhodobě nesplácených spotřebitelských úvěrů částky 1,7 miliardy korun.¹⁰

Finanční trh České republiky nabízí několik typů spotřebitelských úvěrů. Podle účelu lze spotřebitelské úvěry rozdělit na *účelové a neúčelové*. Při žádosti o účelový úvěr spotřebitel ví, na jaký účel jej využije (např. nákup elektroniky, auta, dovolené). Tento typ spotřebitelského úvěru je proti neúčelovému úvěru zvýhodněn nižšími úrokovými sazbami. V případě poskytnutí neúčelového úvěru věřitel účel použití poskytnutého úvěru nezkoumá, ale tím více prověřuje bonitu klienta (především banky). Vzhledem k tomu, že věřitel vynaloží vyšší náklady spojené s prověřováním klienta a vzhledem k očekávání vyšších výdajů spojených s umořováním dluhu (upomínky atd.), má neúčelový úvěr vyšší úrokovou sazbu než úvěr účelový.

Dále lze spotřebitelské úvěry rozlišovat podle jejich zajištění na *zajištěné a nezajištěné*. Zajištění spotřebitelského úvěru je jistotou věřitele, že v případě nesplácení úvěru bude pohledávka zajištěna jiným způsobem, např. uplatněním zástavního práva k nemovitosti či movité věci (auto) nebo prostřednictvím ručení (třetí osoba se zaváže k úhradě dluhu za spotřebitele v případě jeho neschopnosti splácet). Nezajištěné úvěry jsou poskytovány výjimečně. Zajištění úvěru není požadováno pouze u klientů, kteří jsou věřiteli dobře známi a jsou vysoce spolehliví, popř. při půjčce jen do několika málo tisíc korun.

---

¹⁰Srov.: TůMOVÁ, Věra. *Obavy z krize vedou k zodpovědnějšímu zadlužování* [online]. 20.2.2009 [cit. 2009-02-27]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

Podle typu výplaty lze spotřebitelské úvěry rozdělit na *hotovostní a bezhotovostní*. Klient buď převezme hotovost osobně do svých rukou, nebo jsou peníze poukázány spotřebiteli jednorázově či postupně na jeho osobní bankovní účet, popř. mohou být poukázány na účet prodejce, u kterého klient zboží zakoupil.

Spotřebitelské úvěry lze také rozdělit podle doby splatnosti a to na *krátkodobé* (splatné do jednoho roku), *střednědobé* (splatné do pěti let) a *dlouhodobé* (splatné nejdříve po pěti letech, přičemž obvykle doba splatnosti nepřesáhne deset let).¹¹

Pro hodnocení výhodnosti spotřebitelských úvěrů je k dispozici několik ukazatelů. Jedním z možných ukazatelů je hodnota **RPSN** – roční procentní sazba nákladů. Tento údaj musí být povinně uváděn u všech nabídek spotřebitelských úvěrů, výjimkou jsou pouze úvěry poskytované do výše pět tisíc korun, úvěry nad osm set tisíc korun a úvěry s dobou splatnosti kratší než tři měsíce. Hodnota RPSN je uváděna v procentech a vyjadřuje poměr mezi částkou, která byla spotřebiteli půjčena a mezi celkovou, skutečně zaplacenou částkou za poskytnutý úvěr (zahrnuje úrok a většinu poplatků spojených s úvěrem – platby jistiny a běžných nákladů stanovených zákonem o spotřebitelském úvěru, poplatky spojené s uzavřením smlouvy, poplatek za posouzení žádosti o úvěr atd.). V obecné rovině by tedy mělo platit, že úvěr je finančně dražší a tedy náročnější se stoupající hodnotou RPSN. Toto pravidlo však platí pouze v případě, že porovnáváme úvěry se stejnou dobou splatnosti a stejným počtem splátek, ale také s přibližně stejnými podmínkami smlouvy. Za těchto ideálních podmínek pro porovnání úvěrů lze souhlasit s tím, že nižší RPSN znamená levnější úvěr. Vypovídací hodnota RPSN je však zpochybňována, jelikož poskytovatelé úvěrů nemají zákonnou povinnost zahrnout do výpočtu skutečně všechny náklady spojené s úvěrem. Výpočet také vypovídá o hodnotě úvěru, který je řádně splácen, a tudíž nezohledňuje např. poplatky a pokuty za porušování smlouvy, pokuty za pozdní splátky apod., které však cenu úvěru nemalou měrou zvýší. Více viz. kapitola 1.5. Související pojmy.

Dalším ukazatelem, pomocí kterého lze hodnotit výhodnost úvěru, je **koeficient navýšení**. Údaj je uváděný v procentech a jeho hodnotu získáme vydělením celkové

---

¹¹ Srov.: OBČANSKÁ PORADNA JIŽNÍ MĚSTO, O.s. Společnou cestou. *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy - vybrané otázky*. 2006. vyd. [s.l.] : [s.n.], 2006. s.7-8. Dostupný z WWW: <www.oprk.cz/ke-stazeni/>.

částky úvěru (včetně všech nákladů s ním spojených) částkou výše úvěru. Porovnáním tohoto ukazatele tedy porovnáваме částky, které spotřebitel zaplatí navíc po splacení půjčené částky. Při porovnání je však nutné mít na paměti, že údaj nezohledňuje délku splatnosti úvěru. Pokud tedy budeme porovnávat dva úvěry se stejným koeficientem navýšení, ale různou dobou splatnosti, je výhodnější úvěr, který má dobu splatnosti delší.

K porovnání úvěrů slouží také porovnání úrokové sazby. **Úroková sazba** vyjadřuje částku, která bude zaplacená nad částku poskytnutého úvěru a to vše za předpokladu, že úvěr bude splacen jedinou splátkou splatnou za jeden rok. Tento ukazatel však nezahrnuje poplatky spojené s úvěrem, jakými jsou např. správa úvěru, poplatek za sjednání úvěru apod., což je jeho velkou nevýhodou. Při porovnávání dvou úvěrů prostřednictvím úrokové sazby se pak může stát, že úvěr s vyšší úrokovou sazbou může být výhodnější, jelikož s jeho poskytnutím je spojeno méně poplatků. Úroková sazba může být uváděna v různých časových intervalech, např. týdenní, měsíční, roční apod. Časovosti ukazatele je tak potřeba věnovat dostatek pozornosti.

1.6.3 Úvěr splátkových společností

Prodej na splátky patří k oblíbeným úvěrovým produktům. Hojně je užíván např. při nákupu elektroniky a bílé techniky, ale v posledních letech nově také k nákupu dovolené. Ve zmíněných případech je čerpán úvěr účelový, který je vždy výhodnější než úvěr neúčelový, který je některými společnostmi také nabízen.

Oblíbenost splátkového prodeje spočívá především v tom, že bez náročné a zdoluhavé administrativy lze téměř okamžitě pořídit jakékoliv zboží nebo službu. Postup je poměrně jednoduchý, klient si vybere zboží v prodejně, která nákup na splátky umožňuje a obvykle složí akontaci (první splátku) ve výši 5 – 10% z ceny zboží. K podpisu smlouvy, která obsahuje podmínky splácení, jsou vyžadovány obvykle dva doklady totožnosti a v některých případech doklad o výši příjmů. Po uhrazení první splátky se zboží stává vlastnictvím spotřebitele.

V obdobích zvýšeného zájmu, jakým jsou např. Vánoce, lákají poskytovatelé zákazníky na prodej zboží bez akontace nebo s odkladem splátek a mnohdy i bez navýšení. Pro klienta to znamená, že při nákupu zboží nemusí složit žádnou hotovost

nebo může začít se splácením nákupu až po uplynutí např. tří měsíců a v některých případech zaplatí za zboží stejnou cenu, jako by zboží platil hotově z dostupných finančních prostředků či úspor. Zákazníci pak často podlehnou mediálnímu tlaku a lákavosti nabídky a nelze opomenout ani fakt, že samotné období vánočních svátků svádí k nákupům vytoužených dárků a dárků pro blízké. V takových případech by spotřebitelé měli být zvážít, zda nákup zboží nepřinese pouze krátkodobý užitek, protože pořízená věc zevšední, ale povinnost splácet dluh zůstane.

Některé úvěrové společnosti, mnohdy automaticky, zajišťují své úvěry pojištěním neschopnosti splácet. Klienty však na tuto skutečnost neupozorní a ti se to dozví mnohdy až zpětně a tudíž této možnosti nevyužijí.

Jedním z úvěrových produktů, které splátkové společnosti opravdu hojně nabízí, jsou **nákupní úvěrové karty**, které jsou klienty velice často užívány. Úvěrovými kartami lze uhradit zboží přímo v obchodě, díky čemuž klient získá zboží na splátky téměř kdykoliv a nebo lze jejich prostřednictvím vybrat finanční hotovost z bankomatu. Okamžitě po čerpání úvěru se začínají počítat úroky, jejichž sazba je v porovnání s kreditními kartami vždy vyšší, mnohdy přesáhne 25% p.a. Splátkové společnosti svým osvědčeným klientům, kteří řádně hradili zboží pořízené na splátky, běžně nabízejí samy. Karta bývá doručena klientovi poštou a její aktivace se provede automaticky při první úhradě zboží či při prvním výběru z bankomatu. Pro její pořízení tedy hovoří výhody, jakými jsou rychlost vyřízení, bezplatné vydání a mnohdy i neomezená platnost. Nevýhodou jsou však vyšší úroky (proti kreditním kartám) a skutečnost, že ne všechny karty umožňují výběr z bankomatu a ne všechny obchody karty přijímají.

Některé společnosti nabízí dokonce kartu s mezinárodní platností, kterou mohou klienti využít v obchodech a bankomatech po celém světě.

Vzhledem k poměrně lehkému administrativnímu postupu při vydání nákupní úvěrové karty, zvláště pokud je zaslána klientovi bez jeho předchozí žádosti k jeho rukám, a také vzhledem k výhodám, které nabízí, je možné, že ji využije klient, který by za normálních okolností neměl potřebu využít žádný úvěrový produkt, který pouze podlehne lákavým nabídkám obchodníků a velice snadné dostupnosti peněz.

1.6.4 Kreditní karta

Kreditní karty jsou obdobou nákupních úvěrových karet, jsou však nabízeny bankovními poskytovateli. K čerpání úvěru dochází vždy při jejím použití, tedy při platbě u obchodníka nebo při výběru peněz z bankomatu. Úvěr je čerpán formou kreditu.

Podmínky užití úvěru jsou obdobné jako u kontokorentu, jelikož se také jedná o úvěr revolvingový, který se při každé splátce automaticky obnovuje. Až do splacení celého úvěru je klient povinen pravidelně měsíčně hradit alespoň minimální částku, která je uvedena ve smlouvě a činí obvykle 5 až 10% půjčené částky a to včetně úroků a poplatků. Pokud klient souhlasí s umořováním dluhu inkasem ze svého bankovního účtu, je z něj strhávána právě smluvená minimální částka. Většina bank však umožňuje úhradu vyšších splátek a popř. jednorázové splacení dluhu.

Někteří poskytovatelé nabízí zvýhodnění karet tzv. bezúročným obdobím, které pro klienta znamená, že pokud svůj dluh uhradí řádně a ve smluveném termínu, nebude tento navýšen o žádnou částku nad čerpanou výši úvěru. V opačném případě, tedy bude-li termín splacení úvěru překročen, musí klient uhradit úroky z nesplacené části úvěru. Úroky jsou pak ale vyšší než u kontokorentu či spotřebitelského úvěru. Velkou pozornost je v tomto případě třeba věnovat hodnotě úrokové sazby, která bývá uváděna v procentech za měsíc. Takto uvedena sazba nevypadá, na první pohled, nijak hroživě, ale ve skutečnosti běžně překračuje 20% ročně.

Dále je třeba uvést, že bezúročné období bývá nabízeno pouze na platby u obchodníků. Na výběr prostředků z bankomatu se nevztahuje a navíc poplatek za výběr je v porovnání s běžnými platebními kartami mnohdy i několikanásobně dražší.

Zvláštním druhem kreditních karet jsou **charge karty**, které banky vydávají pouze svým dobrým, ověřeným a vysoce bonitním klientům. Tyto karty mohou být pro klienty výhodné ve chvíli, kdy potřebují překlenout náhlý nedostatek finančních prostředků. Na rozdíl od kreditních karet nelze úvěry čerpané prostřednictvím charge karet splácet, musí být umořeny jednorázově, v plné výši a do stanoveného data. Pokud klient tyto podmínky dodrží, neplatí za využití úvěru žádné úroky. Pokud však podmínkám nevyhoví, musí počítat s tím, že úvěr bude úročen vysokými sankčními úroky až v řádu několika desítek procent za rok.

Klient, kterému byla bankou nabídnuta charge karta, musí také počítat s vysokými poplatky za vedení karty až v řádu tisíců korun za rok.

1.6.5 Finanční leasing

Finanční leasing je vlastně také prodej zboží na splátky, přičemž zásadní rozdíl spočívá ve vlastnictví zakoupeného zboží. Při nákupu zboží prostřednictvím finančního leasingu je předmět vlastnictvím leasingové společnost až do chvíle úplného splacení zboží, zatím co u běžného nákupu na splátky se spotřebitel stává majitelem zboží v okamžiku jeho převzetí.

Z důvodu opatření, spočívajícím ve vlastnictví zboží po dobu jeho splacení, je další rozdíl, při srovnání finančního leasingu s nákupem zboží na splátky, ve finanční náročnosti. Finanční leasing je levnější, jelikož v případě problémů se splácením má pronajímatel právo vzít si zboží zpět.

1.6.6 Kontokorentní úvěr

Kontokorentní úvěr je produkt, který je mezi uživateli také velice oblíben a často využíván. Kontokorent je krátkodobý a revolvingový úvěr nabízený majitelům běžných bankovních účtů. Jeho doba splatnosti je maximálně jeden rok a lze jej čerpat opakovaně. Kontokorent zpravidla nelze získat ihned při pořízení bankovního účtu. Banka si stanovuje k jeho zřízení lhůtu (obvykle tři měsíce), po kterou prověřuje bonitu klienta, sleduje obraty na jeho účtu, zejména pak pravidelnost a výši přijatých příjmů.

Kontokorenty bývají běžně užívány k úhradě každodenní spotřeby, k běžným nákupům, k nákupu dárků, k úhradě nečekaných výdajů apod. Pro klienta je kontokorent pohotový zdroj peněz. Princip spočívá v tom, že v případě potřeby klient, aniž by žádal banku o poskytnutí půjčky, čerpá finanční prostředky ze svého bankovního účtu do výše kontokorentu, tedy do výše povolené minusové hodnoty. O výši povoleného kontokorentu rozhoduje banka. Účel, na který jsou prostředky použity, poskytovatel nezkoumá. V době splatnosti kontokorentu však mu bankovní účet vykazovat kladnou hodnotu. V praxi to vypadá tak, že v den splatnosti

kontokorentu musí být konečný zůstatek na bankovním účtu kladný, ale již druhý den může klient opět kontokorent využít, tedy může opět čerpat úvěr.

V současnosti se roční úrokové sazby pohybují v průměru mezi 11 – 19%. V případě, že klient překročí maximální povolenou částku kontokorentu, je mu bankou naúčtováno penále. Některé banky účtují klientům poplatek za vedení kontokorentu, i přesto, že jej klient momentálně nevyužívá.

V dnešní době na běžného spotřebitele útočí ze všech stran reklama nabízející úvěrové produkty a podtrhující snadnost jejich získání. Není však zcela jednoduché se ve všech nabízených typech produktů vyznat a v případě potřeby vybrat takový, který bude nejlépe vyhovovat potřebám spotřebitele. Současně je třeba zvážit všechna rizika, která mohou být v nabídce úvěru skryta.

K úhradě běžných nákupů dnes spotřebitelé často užívají tzv. kontokorenty, které lze čerpat opakovaně. K financování bydlení jsou užívány hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření a k nákupu spotřebního zboží je především využíván spotřebitelský úvěr. Mezi oblíbené produkty lze zařadit také kreditní karty a nákupní úvěrové karty splátkových společností.

1.7 SUBJEKTY POSKYTUJÍCÍ PŮJČKY A ÚVĚRY KLIENTŮM V ČR

Chceme-li hovořit o typech úvěrových produktů poskytovaných na finančním trhu v ČR, je také nutné mít alespoň základní přehled o jejich poskytovatelích. Nejen znalost samotných produktů, ale také přehled a znalost jejich poskytovatelů může napomoci ke kvalitnější prevenci, nápravě či alespoň zmírnění důsledků předluženosti obyvatel ČR.

Bankovní subjekty

Největšími poskytovateli úvěrových produktů na finančním trhu v ČR jsou bankovní ústavy, které mají zároveň největší podíl na objemu úvěrů dlouhodobého charakteru. Bankovní poskytovatelé podléhají centralizovanému dohledu regulátorů ČNB a jejich majetková struktura je jasná a transparentní.

Bankovní instituce při hodnocení žádosti o úvěr poměrně tvrdě posuzují bonitu svých klientů a většinou vyžadují ještě jištění úvěru formou ručení, zástav majetku a jistin. Půjčky jsou obvykle nabízeny v minimální výši cca 15 a více tisíc korun. V porovnání s nebankovními poskytovateli úvěrových produktů však nabízejí nižší úroky. Výše úroků je ovlivněna jednak důkladným prověřováním bonity klienta a zajištěním úvěru, ale také tím, že bankovní poskytovatele nabízejí spíše úvěry dlouhodobějšího charakteru, jejichž správa a administrace nevyžaduje tak vysoké náklady, jako finanční produkty s menším objemem půjčených peněz a kratší dobou splatnosti. Pokud výhodnost úvěru budeme posuzovat podle hodnoty RPSN, je nutné si uvědomit, že úvěr mohou prodražit poplatky a podmínky, které nemusí být v jeho hodnotě zahrnuty. Jedná se např. o pojištění pro případ neschopnosti splácet, nutnost pořídit si u banky jiné produkty apod.

Vzhledem k přísnému posuzování bonity klientů a k minimální výši úvěru je téměř nemožné, aby úvěr získaly nemajetné a rizikové skupiny obyvatel. Tito klienti disponují nízkými příjmy (často na hranici životního minima), obvykle nemají možnost poskytnout záruku na řádné splácení úvěru a mnohdy mají záznam v registru dlužníků. Proto jsou v případě potřeby nuceni obracet se na ostatní poskytovatele úvěrových produktů, ovšem za cenu podstatně vyšších úroků.

Nebankovní společnosti poskytující drobné hotovostní půjčky a úvěry

Úvěrové produkty těchto společností využívají v převážné míře klienti, kteří nedosáhnou na úvěry bankovních institucí nebo ti, kterým nevyhovuje jejich stanovená minimální výše úvěru. Tyto společnosti jsou ochotny poskytnout úvěr téměř komukoliv a to mnohdy ihned, samozřejmě za cenu vyšších úroků a poplatků. Je také nutné zmínit, že sektor nebankovních společností je schopen pružně reagovat na vývoj poptávky po finančních produktech.

Nižší bonita klientů obnáší vyšší riziko nesplacení půjčky, a proto jsou úvěry nebankovních poskytovatelů dražší. Na vyšší cenu mají vliv také náklady spojené s osobním výběrem splátek v místě bydliště dlužníka (při delší splatnosti může počet návštěv dosáhnout počtu padesáti a více) a také krátká doba splatnosti, protože jejich

administrativní náročnost je obdobná jako u bankovních půjček s dobou splatnosti na několik let.

Příklady nebankovních subjektů operujících na finančním trhu v ČR:¹²

Celorepublikové subjekty:

Nadnárodní společnosti - Provident Financial s.r.o., Smart Finance, Beneficial Finance, Cofidis, Essox Finance, Santander Consumer Finance a.s.

České společnosti expandující do zahraničí - Home Credit, Profireal

Lokální subjekty:

Smart finance, COIN, Finpomoc, Domácí půjčky, KM servis, Euromakléř

Nebankovní splátkové společnosti poskytující úvěry na zboží

V této oblasti není finanční trh příliš široký. Klientům jsou nabízeny různé typy účelových a neúčelových spotřebitelských úvěrů, včetně úvěrů revolvingových.

I přes velké náklady spojené s půjčkou se na tyto společnosti obrací stále více klientů žádajících o půjčku. Nabídka produktů se snaží vyhovět klientům, a proto se zaměřuje především na klienty z nižších příjmových skupin obyvatelstva, kteří se žádostí o půjčku neuspěli u bankovních subjektů. Bonita klienta a výše požadovaného úvěru pak rozhodují o tom, zda bude vyžadováno zajištění úvěru.

Pokud se klient osvědčí při umořování poskytnutého úvěru a má dobrou platební morálku, bývá jim následně nabídnuta kreditní karta, která již disponuje odsouhlaseným rámcem úvěru k dalšímu čerpání. V praxi to vypadá tak, že po zaplacení nákupu na splátky je klientovi doručena kreditní karta, se schválenou částkou, kterou je možno čerpat. Karta pak bývá aktivována první úhradou zboží jejím prostřednictvím nebo prvním výběrem z bankomatu. Klienti by však měli být v jejím případě obezřetní a prozkoumat podmínky takto nabízeného úvěru, jelikož úvěry poskytnuté prostřednictvím kreditních karet bývají již méně výhodné a nákladnější než původní spotřebitelský úvěr. Výhodou je pochopitelně okamžitá možnost čerpání peněz bez schvalovacího procesu.

---

¹² Srov.: MGR. PETERKOVÁ, Jana, MGR. JIRÁNEK, Radek. *Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel.*, [s.l.] : Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2008. s.17-18

Nebankovní společnosti mnohdy těží z nepříznivé situace žadatelů o úvěr, kteří se snaží využitím úvěru nalézt cestu ze situace, která je postihla. Pokud však nejsou schopni svým závazkům dostát a nesplácí úvěr, jejich složitá situace se ještě více prohlubuje. Mimo jiné k běžné praxi patří, že úvěry odkupují firmy specializující se na vymáhání dluhů a tyto firmy nepodléhají žádné regulaci. Úvěr je pak vymáhán mimosoudní cestou, která může klientovi přinést vážnější dopady než exekuční řízení.

Zastavárny

Vzhledem k tomu, že oficiální statiky nejsou k dispozici, není známo, jak velký objem finančních prostředků zastavárnami proteče. Jisté však je, že i přesto, že zastavování zboží je značně nevýhodné, využívá jejich služeb stále více občanů. Nevýhodnost zastaváren přitom spočívá ve značném podcenění zboží (často více než o polovinu).

Smlouvy některých zastaváren obcházejí zákaz propadné zástavy, když obsahují protiprávní ujednání o oprávnění zástavního věřitele zpeněžit zástavu prodejem z volné ruky.¹³

Soukromí poskytovatelé hotovostních půjček

Soukromí poskytovatelé poskytují půjčky na základě živnostenského oprávnění nebo jako soukromé osoby. Jejich nabídky lze spatřit všude tam, kde je předpoklad, že budou spatřeny co největším počtem osob. Lze se s nimi setkat v řádkové inzerci, na internetu, nabídky jsou vylepeny v dopravních prostředcích, na vývěsních místech, v celorepublikově rozšířených tiskovinách apod. Nabídky upoutávají pozornost sdělením typu „půjčky bez ručitele, bez dokládání příjmů, bez ověření v registrech dlužníků apod.“, ale zcela postrádají údaj o tom, kdo je poskytovatelem nabízené služby.

S podmínkami půjčky jsou pak klienti seznamováni až ve chvíli, kdy předloží doklad o vlastnictví možné zástavy (doklad o vlastnictví nemovitosti atd.) a po sdělení kompletních osobních údajů. Lze předpokládat, že motivem pro poskytování těchto

---

¹³ Srov.: OBČANSKÉ SDRUŽENÍ SPES. *Závěrečná zpráva z terénního průzkumu podmínek na trhu drobných půjček a úvěrů v Olomouckém kraji*. [s.l.] : [s.n.], 2007.

půjček jsou tzv. nekalé praktiky, tedy snaha získat majetek svých klientů – obětí.¹⁴ Klienti, kteří využijí nabídky úvěru, pak mnohdy ručí nemovitostí, která má milionovou hodnotu za úvěr poskytnutý ve výši mnohonásobně nižší. Zde je velice důležité seznámit se řádně se smluvními podmínkami, protože důvodem pro exekuci může být již neuhrazení nebo zpoždění úhrady první splátky.

Lichváři

Lichva je úmyslný majetkový trestný čin, kdy je zneužita tíseň, nezkušenost, rozumová slabost nebo rozrušení oběti, které je v této situaci nabídnuta a splněna služba, jejíž hodnota je v hrubém nepoměru k hodnotě závazku oběti.¹⁵

Na finančním trhu ČR se lze setkat s úvěrovými produkty úročenými sto a více procenty, které nabízí jak finanční společnosti tak soukromí poskytovatelé. Žádné statistiky, které by sledovaly rozsah jevu a objem takto půjčených prostředků, neexistují, tudíž není možné říci, kolik klientů nabídky vysoce úročeného úvěru využije.

Lze však předpokládat, že nabídky lichvářů využijí především lidé, kteří by nedosáhli na úvěr poskytovaný bankovními subjekty. Lichváři úvěr poskytnou v podstatě komukoliv, protože pro přiznání úvěru nevyžadují potvrzení o výši příjmů, nevyžadují ručení úvěru, poskytnou jej také osobě bez stálého příjmu, osobám bez zaměstnání, osobám vedeným v registru dlužníků apod. I přesto, že úvěry jsou poskytovány osobám, u kterých je vysoký předpoklad problémů se splácením, nehrozí věřitelům příliš velké riziko, že by svou pohledávku nezískali. Naopak, neplaticí klient se může díky poplatkům a sankcím za neplacení, stát pro věřitele dlouholetým ne-li celoživotním zdrojem příjmu.

V případě, že je spotřebitel nucen uhradit svoji potřebu prostřednictvím úvěrového produktu, měl by zvolit adekvátní úvěrový produkt, ale také zvážit rizikovost jednotlivých poskytovatelů. Poskytovatelé bankovních úvěrových produktů nabízejí úvěrové produkty levnější, ale důkladně prověřují bonitu klienta. Proto je část

---

¹⁴ Srov.: MGR. PETERKOVÁ, Jana, MGR. JIRÁNEK, Radek. *Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel.*, [s.l.] : Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2008. s.19

¹⁵Srov.: Zákon č. 140/1961 Sb. *Trestní zákon č. ve znění pozdějších předpisů*, §253

spotřebitelů nucena obrátit se na ostatní poskytovatele. Někteří však používají postupy, které dlužníka připraví o veškerý majetek a dlouhodobě je zadluží. Proto je nutné vybírat poskytovatele úvěru obezřetně a důkladně zkoumat smluvní podmínky úvěru.

1.8 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Tradiční postoj občanů ČR k úsporám a zadlužení se během posledních dvaceti let radikálně změnil. Údaje uvedené v kapitole Vývoj zadluženosti dokládají, že poskytování úvěrových produktů je jednou z nejrychleji rozvíjející se finanční službou a že život na dluh se stal běžnou záležitostí. Ze zmíněné kapitoly také vyplývá, že na finančním trhu ČR do roku 1989 neexistoval konkurenční boj poskytovatelů a že nabídka úvěrových produktů byla velice chudá. V takovémto ekonomickém klimatu nebylo v podstatě možné získat finanční gramotnost potřebnou v dnešním ekonomicky tržním prostředí. Proto také nelze v dnešní době spoléhat na rodinnou výchovu, jako na zdroj finančního vzdělávání dětí a mládeže, protože dnešní rodiče sami nemají potřebné znalosti. Nelze se tedy divit, že rychle se vyvíjející finanční oblast předčila úroveň finanční gramotnosti českých občanů.

Závěry z průzkumů finanční gramotnosti, které byly v ČR provedeny, uvádí, že lidé hodnotí své znalosti v této oblasti jako dobré, ale zároveň téměř polovina dotazovaných přiznává, že se ve finančních produktech neorientuje, což jim brání v jejich správném a plném užívání. Dále průzkumy potvrdily skutečnost, že se lidé o finanční produkty ve většině případů zajímají až ve chvíli, kdy jsou k tomu donuceni osobní potřebou. Většina dotázaných uvedla, že oni sami potřebné znalosti nezískali ve škole, ale souhlasí s tím, že je třeba, aby se děti seznamovaly se základními pojmy, které by se měly vyučovat především na středních školách. Respondenti dále uvedli, že i vzdělávání dospělé populace má své opodstatnění, zejména v oblasti tvorby rodinného rozpočtu, investic a úvěrů, ale za tímto účelem preferují spíše pasivní formu, např. čtení letáků, brožur, články na internetu, TV pořady, odborné přílohy tisku. Zájem o organizované finanční vzdělávání byl nižší, především z důvodu obav propagace konkrétního poskytovatele nebo konkrétního produktu. Proto by dle názoru dotazovaných měl finanční vzdělávání zajišťovat především stát a mělo by být

poskytováno zdarma.¹⁶ Výsledky výzkumu tedy potvrdily, že je třeba podpořit občany ČR v roli spotřebitele, chránit je, protože na finančním trhu jsou v pozici slabší strany, ale také, že je nutné, aby lidé převzali osobní zodpovědnost za své zajištění, respektive zajištění své rodiny.

Nejen výsledky prováděných výzkumů, které prokázaly nedostatečnou finanční gramotnost občanů ČR, ale také již samotné důsledky vyplývající ze stále stoupající zadluženosti českých domácností, posunuly potřebu finančního vzdělávání do popředí zájmu veřejného i soukromého sektoru. Doposud bylo finanční vzdělávání zastoupeno ojedinělými projekty, koncepce nebyla nijak ucelená ani zastřešená, díky čemuž nepostihovalo potřebnou část populace a tím nebylo dostatečně efektivní. Vzhledem k tomu, že shoda a spolupráce všech účastníků je podmínkou efektivního posunu pozitivním směrem, ujal se vytvoření koncepce Ministerstvo financí, které se rozhodlo pokrýt celý finanční trh a všechny cílové skupiny. Byla proto zřízena Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, kterou tvoří zástupci zainteresovaných ministerstev (Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo průmyslu a obchodu), zástupci České národní banky, profesních asociací působících na finančním trhu, zástupci subjektů poskytujících vzdělávací projekty, spotřebitelských sdružení a vzdělávací odborníci.

Uvedená Pracovní skupina také sestavila definici finanční gramotnosti: **“Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.”**¹⁷

Při tvorbě vzdělávacích programů a aktivit jsou vždy zohledněny výsledky analýz a výzkumů současného stavu finanční gramotnosti, aby tyto směřovaly k potřebným cílovým skupinám a působily efektivně. Jejich zaměření má směřovat k základní orientaci a přehledu ve finančních produktech a službách, ale nesmí

---

¹⁶ STEM/MARK. *Finanční gramotnost - kvantitativní výzkum pro MF ČR : Závěrečná zpráva z výzkumu.* [s.l.] : [s.n.], 2007. s. 3-5.

¹⁷ MINISTERSTVO FINANCÍ, ČR. *Strategie finančního vzdělávání.* [s.l.] : [s.n.], 2007. s.5.

propagovat některý konkrétní produkt či službu. Tyto informace by měly být snadno dostupné a předloženy tak, aby byly rozumově uchopitelné dané cílové skupině. Samozřejmostí a nutností je také odbornost vzdělavatelů. Přínosy a nedostatky vzdělávacích programů a aktivit budou pravidelně vyhodnocovány prostřednictvím hodnocení úrovně finanční gramotnosti populace ČR.

Strategie finančního vzdělávání byla postavena na dvou základních pilířích, kterými jsou školní vzdělávání a vzdělávání celoživotní.

1.8.1 Školní finanční vzdělávání

Jak jsem již uvedla, nelze v oblasti finančního vzdělávání dětí a mládeže spoléhat na rodinnou výchovu. Historický vývoj naší země totiž rodičům dnešních dětí neumožnil získat potřebné znalosti, a tudíž je nemohou sami předávat dále. Naopak oni sami pociťují nedostatek přehledu a orientace v dnešním tržním hospodářství. Jenomže pro budoucí praktický život každého jedince je správné hospodaření s penězi důležité. Finanční produkty jsou dnes směřovány ke stále mladším uživatelům a je tedy nesmírně důležité, aby již v brzkém věku populace disponovala jistými znalostmi a dovednostmi. Je tedy nutné a nezbytné, aby již v průběhu školní docházky děti získávaly základní povědomí o nutnosti spoření, aby získaly obezřetnost při čerpání úvěrů, aby uměly hospodařit s penězi, aby znaly způsoby placení a používání bankovního účtu atd. Z těchto důvodů se jedním z pilířů pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti občanů ČR, stalo vzdělávání školní.

Úroveň finanční gramotnosti, které má být dosaženo u konkrétní cílové skupiny stanovují Standardy finanční gramotnosti. Tyto standardy jsou naplňovány prostřednictvím rámcových vzdělávacích programů, které jednotlivé školy převádí do svých vzdělávacích programů. Jakým způsobem bude cílů dosaženo, standardy neříkají, pouze stanovují konečnou úroveň finanční gramotnosti. Konkrétní způsob výuky a pomůcky, tak volí škola sama.

Na prvním stupni základních škol se děti mají naučit hospodařit s penězi. Měly by vědět, co jsou příjmy a výdaje domácnosti a že není možné si vždy pořídit chtěnou věc. V této souvislosti by měly být seznámeny s tím, proč je důležité spořit, ale také v jakém případě si půjčit a jak své dluhy poté splatit. Měly by si umět spočítat nákup a

vrácené peníze, ale také by měly vědět, že za zboží či službu lze zaplatit s použitím hotovosti nebo bezhotovostně.

Druhý stupeň základních škol pak logicky navazuje na stupeň první a získané znalosti a dovednosti rozšiřuje. Např. děti získají znalosti v oblasti cen, umí je sestavit a ví, jak je ovlivňuje nabídka a poptávka. Nejenom, že se naučily sestavit rozpočet domácnosti, ale také umí rozlišit jednorázové a opakované příjmy, umí zvážit nutnost a nezbytnost výdajů. Znají základní práva spotřebitele a orientují se v investičních a úvěrových produktech finančního trhu atd.

Na úroveň finanční gramotnost základního školství navazují standardy finanční gramotnosti pro střední vzdělávání, které získané znalosti a dovednosti ještě více prohlubují. Žáci běžně ovládají různé možnosti placení a to nejen v tuzemské měně, orientují se v běžných cenových tricích (např. cena bez DPH), znají podstatu inflace a její důsledky na příjmy občanů. Již ze základní školy umí sestavit rozpočet domácnosti, ale dalším vzděláváním se poučí, jak řešit jeho schodek či jak naložit s přebytkem. Orientují se ve způsobech využití volných finančních prostředků a umí vybrat nejvýhodnější. Jsou nejen seznámeni s typy úvěrových produktů, ale také umí vybrat ten, který je výhodnější pro jejich potřeby (s ohledem na způsob zajištění úvěru). A v neposlední řadě umí uplatnit svá práva jako spotřebitele.

S ohledem na současnou a stále stoupající zadluženost českých domácností, vnímám tento počín jako vykročení správným směrem k předcházení jevu předluženosti, se kterým se dnes potýká velký počet lidí. Předlužení je totiž negativní jev, který zasahuje osobnost jednotlivce ve všech jeho aspektech, ale v konečném důsledku jeho dopady postihují celou společnost.

1.8.2 Celoživotní finanční vzdělávání

Jak vyplynulo z výzkumu, který zmiňuji výše, je většina české populace přesvědčena, že má dobré znalosti v oblasti finančního trhu, ale zároveň téměř jedním dechem dodávají, že se v nabídce finančních produktů neorientují, a tudíž je nevyužívají, popř. nevyužívají správně. Zastávám názor, že finanční trh poskytuje poměrně dostatečné množství informací, které by spotřebitelé mohli využít ke svému sebevzdělávání, k vytvoření si přehledu o různých poskytovatelích a jimi nabízených

finančních produktech. Informace tohoto typu jsou ne snadno, ale jsou dohledatelné, ale je pravdou, že na rizika spojená s určitými typy úvěrových produktů jejich poskytovatelé pochopitelně neupozorňují. Co však jako nedostatečné vnímám, je fakt, že sami spotřebitelé informace aktivně nevyhledávají, pokud k tomu nejsou donuceni náhlou potřebou. Z výsledků výzkumu agentury Stem/Mark mimo jiné vyplynulo, že většina osob se v případě potřeby informací obrací přímo na poskytovatele dané služby, ale také že velká část osob spoléhá na informace získané od přátel a známých. V případě vzdělávání pak upřednostňují vzdělávání formou letáků, brožur, internetu apod. před aktivní účastí ve školících programech a kurzech¹⁸. Lze předpokládat, že informace získávané od přátel nemusí být přesně interpretovány a může dojít k jejich vážnému zkreslení až ke sdělení nepravd.

Školní finanční vzdělávání si klade za cíl, aby si děti především osvojily a uvědomily hodnotu peněz a naučili se s nimi hospodařit. Na těchto základních hodnotách následně staví a učí děti orientovat se v dnešním ekonomicky tržním světě. Posiluje tak jejich poskytování budoucího spotřebitele. Tento přístup vnímám jako pozitivní a odůvodněný. Poskytovatelé úvěrových produktů se, ve snaze získat co nejvíce klientů, obrací na spotřebitele ve stále nižším věku. Mladí lidé ve věku do 24 let jsou tak jednou z rizikových skupin ohrožených předlužením, jelikož se bez zkušeností s hospodařením se svými prostředky a prvním výdělkem v kapse, ocitnou ve světě finančních produktů, kde používán silný reklamní marketing. Školní finanční vzdělávání má tedy preventivní charakter.

Celoživotní vzdělávání se snaží postihnout všechny ostatní cílové skupiny. Jeho funkce je jednak preventivní, ale také nápravná. Klade si za cíl zvýšit finanční gramotnost obyvatelstva, aby se naučili zodpovědněji a zdrženlivěji zacházet s finančními produkty a tím je chránit před možným stavem předlužení. Ve chvíli, kdy už je pozdě na preventivní působení a dlužníci se potýkají s problémy, by se jim prostřednictvím finančního vzdělávání mělo dostat informací, které napomohou k řešení jejich situace. Jak preventivní tak nápravná funkce finančního vzdělávání má

---

¹⁸ STEM/MARK. *Finanční gramotnost - kvantitativní výzkum pro MF ČR : Závěrečná zpráva z výzkumu.* [s.l.] : [s.n.], 2007. s. 3-5.

své opodstatnění. Finanční vzdělávání je směřováno ke konkrétní osobě, ale v konečném důsledku pozitivně ovlivňuje ekonomiku státu. Při řešení jakéhokoli sociálního problému je pro společnost prospěšnější a levnější investovat do prevence jevu, popř. zasáhnout a podat pomocnou ruku co nejdříve.

Finanční gramotnost občanů ČR není vysoká a důsledky se odráží v neefektivním a nezodpovědném jednání domácností i jednotlivců. Jedním z nelehkých a prvotních úkolů celoživotního finančního vzdělávání tak je snaha přesvědčit širokou veřejnost ČR, že větší znalosti, tedy větší finanční gramotnost, je v jejich zájmu, protože málo vzdělaný spotřebitel se na finančním trhu orientuje jen těžce a je ohrožen nemalým množstvím rizik.

Kapitola Vývoj zadluženosti potvrzuje fakt, že zadluženost českých domácností stoupá velice rychlým tempem. Se stoupající zadlužeností však také výrazně stoupá počet osob a domácností, které nejsou schopny svým závazkům dostát. Ke stále se zvyšující předluženosti osob a domácností může přispívat i fakt, že běžný spotřebitel bývá na finančním trhu v postavení slabší strany, právě proto, že nemá dostatek informací a znalostí, díky kterým by se mohl rozhodovat odpovědně a adekvátně ke své životní situaci, aby využíval služby a nákup zboží v rámci svých možností a aby se dokázal efektivně bránit v případě potřeby. Poskytovatelé úvěrových produktů těmito znalostmi disponují, mnohdy za tímto účelem mívají týmy právníků a proto je postavení spotřebitele a věřitele nerovné. Ke zmírnění až odstranění tohoto nerovného postavení a k zodpovědnějšímu rozhodování a větší obranyschopnosti spotřebitele směřuje právě proces finančního vzdělávání, respektive je jeho cílem.

Obecné cíle finančního vzdělávání lze shrnout do tří oblastí. V první řadě je třeba spotřebitelům (i potenciálním) nabídnout dostatek srozumitelných, úplných a správných informací o finančních produktech a o subjektech, které je nabízejí. Druhý cíl finančního vzdělávání chce dosáhnout dostatečné finanční gramotnosti obyvatel, která by umožnila spotřebitelům s informacemi dále nakládat a díky tomu se zodpovědně a obezřetně chovat při využívání finančních produktů. Třetí cíl chce zmírnit nerovnost mezi spotřebitelem a věřitelem a posílit postavení spotřebitele na

finančním trhu, např. prostřednictvím sjednocení pravidel pro nabídku finančních produktů, prokazování odbornosti distributorů atd.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

O problematiku v oblasti dluhových problémů se aktivně zajímám, jelikož jsem zaměstnána na oddělení dávek hmotné nouze a přicházím do kontaktu s lidmi v různých životních situacích, z nichž někteří mají s dluhy problémy. Tito lidé nejsou mnohdy schopni své potíže sami řešit, ale nejsou schopni ani aktivně vyhledat pomoc. Často se pak obrací a o radu a pomoc právě na pracovníka sociálního odboru, se kterým přichází pravidelně do styku v rámci řešení své životní situace. Vzhledem k tomu, že není k dispozici žádná metodická opora ani série školení, které by zajistily pracovníkům oporu v podobě získaných znalostí a dovedností, jsou nuceni potřebné informace pro pomoc klientovi získávat sami a využít svých vlastních životních zkušeností. V rámci sebevzdělávání, pro výkon svého povolání, jsem se tak začala aktivně zajímat o finanční vzdělávání, které je velkou nadějí především v oblasti prevence předluženosti, i když prozatím v dlouhodobém horizontu. Většina klientů dlužníků, se kterými přicházím do pracovního styku, má problémy se splácením spotřebitelských úvěrů, které jsou i v rámci celé ČR nejvíce využívaným úvěrovým produktem. V praktické části se proto zaměřím na popis rizikových ustanovení spotřebitelského úvěru a budu se snažit vystihnout momenty, ve kterých by právě finanční vzdělávání mohlo zapůsobit preventivně a k následným možným důsledkům by tak nemuselo vůbec dojít. V závěru praktické části ještě předložím přehled finančně vzdělávacích programů, které mohou být klientům, ale i pracovníkům sociální oblasti nápomocny k získání potřebných vědomostí a znalostí.

2.1 Finanční vzdělávání jako prevence předlužení v rámci spotřebitelských úvěrů

Zadluženost českých domácností stoupá strmou křivkou. Bohužel je také nutno konstatovat, že se stoupající zadlužeností také stoupá počet případů, kdy jednotlivci a domácnosti nejsou schopny řádně hradit své závazky. Pokud se týká objemu půjčených peněz, podílí se na něm největší měrou úvěry poskytované k financování bydlení. Budeme-li se však zajímat o počet nově poskytnutých úvěrů, jednoznačně jsou v tomto ohledu na prvním místě spotřebitelské úvěry, které zároveň vykazují

největší problémovost se splácením. Z tohoto důvodu jsem se zaměřila na popis jednotlivých rizikových ustanovení spojených se spotřebitelskými úvěry a především na popis okamžiků, které by mohly zabránit vzniku následných vážných důsledků, tedy na momenty prevence vzniku předlužení. Zároveň z výsledků výzkumů prováděných v ČR, které zkoumaly úroveň finanční gramotnosti populace, vyplynulo, že lidé si nejsou ochotni připustit své velmi nízké znalosti ve finanční oblasti. Mým záměrem je tak poukázat na význam finančního vzdělávání, protože k této problematice mnoho lidí zaujímá nevšimavý postoj a někteří i odmítavý. Chtěla bych tedy touto prací přispět k všeobecnému povědomí nutnosti a nezbytnosti rozšíření finančního vzdělávání mezi běžnou populaci ČR.

Posouzení hodnoty zboží či služby

V první řadě by si lidé měli uvědomit, že je třeba zabývat se situací v době ještě před čerpáním úvěru. V dnešní době na běžného spotřebitele doslova křičí reklama ze všech stran a láká snadností získání úvěru, přesvědčuje člověka k nutnosti pořízení si výhodného zboží apod. Na rozhodování lidí má vliv i dnešní náhled obyvatelstva na dluhy. Život na dluh se dnes totiž stal běžnou záležitostí a zcela jsou zapomenuty doby, kdy se nákupy zboží uskutečňovaly především z naspořených finančních prostředků. Běžný spotřebitel je tak vlákán do reklamní pasti a mnohdy bez pořádného zvážení doslova musí využít „výhodného nákupu“ věci, kterou mnohdy ani nepotřebuje nebo jejíž hodnota nepřežije ani dobu splácení úvěru. Již v tuto chvíli můžeme nalézt aspekty pozitivního vlivu finančního vzdělávání. Jednotlivec či domácnost, kteří znají hodnotu peněz, kteří dokáží reálně zhodnotit hodnotu nabízeného zboží či služby, jsou také schopni adekvátně zhodnotit, zda se nákup na úvěr vyplatí. Příkladem takového rozhodnutí mohou být dnes tak moderní nákupy dovolených na splátky. V porovnání s délkou splácení úvěru si člověk užije krátkodobou dovolenou, ale následný rok a mnohdy i déle, je zatížen úvěrem, který nijak nezvýšil jeho bonitu a který nepřinesl jeho domácnosti žádnou hmotnou hodnotu.

Finančně gramotný občan si je také vědom toho, že tvorbu ceny výrazně ovlivňuje nabídka a poptávka. Dokáže tedy posoudit, zda je cena zboží nebo služby reálná a zda v dohledné době nedojde k poklesu poptávky, tudíž k poklesu ceny. Umí

posoudit, zda cena výrobku není v danou chvíli přemrštěná, vzhledem k momentálnímu velkému zájmu o nabízené zboží a zda je potřeba nákupu v tuto chvíli nezbytně nutná.

Vytvoření a zvážení rodinného rozpočtu

Pokud finančně gramotný spotřebitel dospěl k rozhodnutí, že nákup zboží nebo služby je pro něj nutný, vytvoří si jednoduchý rozpočet domácnosti a na jeho základě posoudí, zda je z hlediska splácení úvěru nákup reálný. Setkávám se běžně s klienty, kteří uskutečňují nákupy na úvěr bez jakéhokoliv zvážení, zda budou schopni úvěr splácet nebo jen tak zběžně, v hlavě „sesumírovali“ své příjmy a výdaje. Ty pak ale mnohdy neodpovídají realitě, protože některé byly opomenuty, některým nebyla věnována pozornost. Mnozí lidé neumí reálně odhadnout možnosti svých příjmů a neumí přesně stanovit své výdaje. Každý občan by měl umět vytvořit rodinný rozpočet, sepsat příjmy i výdaje a zvážit případné možnosti jak zvýšení příjmů, tak možnosti snížení výdajů. Měl by počítat s nějakou finanční rezervou pro případ nenadálých událostí apod. Zde by mohlo finanční vzdělávání napomoci k tomu, aby běžný spotřebitel uměl sestavit svůj rodinný rozpočet, aby dokázal zvážit, zda má dostatečně velké příjmy k tomu, aby byly pokryty jeho základní životní potřeby a ještě řádně hrazena splátka úvěru, aby dokázal zvážit své příjmy nejen z momentálního hlediska, ale také s pohledem do budoucna, neboť úvěr není splacen za měsíc, aby dokázal zvážit, zda jeho rodinný rozpočet nebude v dohledné době zatížen nějakým novým výdajem apod.

Porovnání výhodnosti spotřebitelského úvěru

Pokud finančně vzdělaný klient dospěje do stádia, kdy zvážil hodnotu zboží, které zamýšlí nakoupit a zvážil možnosti svého domácího rozpočtu, měl by také umět porovnat výhodnost jednotlivých nabízených úvěrů.

Běžnou chybou dnešního spotřebitele je porovnání dvou úvěrů výpočtem částky zaplacené navíc nad půjčenou částku nebo hodnocením úvěru podle výše měsíčních splátek. Pokud jsou takto srovnávány dva úvěry se stejnými podmínkami, tedy stejnou dobou splatnosti, stejnou výší splátek, je toto porovnání ještě adekvátní. Většina

úvěrových produktů na trhu však disponuje jinými podmínkami, a proto je třeba použít jiné srovnávací ukazatele. Také snaha získat úvěr za co nejnižší úrokovou sazbu nemusí nutně znamenat, že klient získal výhodnější úvěr. Do úrokové sazby totiž nemusí být zahrnuty náklady, které navyšují cenu úvěru (např. poplatek za vedení účtu, poplatek za posouzení žádosti apod.). Opačně ale také reklama lákající na úvěr bez poplatků, které zvyšují jeho cenu, může klamat, jelikož poplatky jsou již zahrnuty v úrocích. Vzdělaný a informovaný klient také nepřehlédne lichvářské triky některých poskytovatelů, kteří lákají klienty na nízké úroky, ale tyto nejsou uvedeny jako roční, nýbrž se jedná se o úrokovou sazbu např. měsíční, týdenní, čímž se zásadním způsobem mění cena úvěru.

Nejlépe vystihujícím ukazatelem pro porovnání úvěrů je RPSN, tedy roční úroková sazba nákladů spojených s úvěrem. Při náhodných dotazech v okruhu svých přátel jsem však zjistila, že mají povědomí o tom, že RPSN existuje a je uváděno v nabídkách úvěrů, ale již nevědí, co zkratka znamená a jakým způsobem prostřednictvím RPSN úvěry hodnotit. Ale i hodnota RPSN má svá úskalí, která by běžný spotřebitel měl znát. Poskytovatelé úvěrů totiž nemají zákonnou povinnost zahrnout do výpočtu skutečně všechny náklady spojené s úvěrem. Výpočet také vypovídá o hodnotě úvěru, který je řádně splácen, a tudíž nezohledňuje např. poplatky a pokuty za porušování smlouvy, pokuty za pozdní splátky apod., které však cenu úvěru nemalou měrou zvýší. Některé nabídky také uvádí hodnotu RPSN slovy již od ... tento údaj může být velmi matoucí. Nevypovídá totiž o skutečných nákladech úvěru, protože se vztahuje k nejvýhodnějšímu produktu instituce, jehož získání je pro většinu klientů nemožné.

Riziková ustanovení ve smlouvách

V dnešní době je již poměrně silně zdůrazňována nutnost přečíst si podrobně smlouvu. Vzhledem k tomu, že čerpání úvěru není pro většinu populace každodenní činností, nemusí se klienti cítit dobře při projednávání, neznají termíny, které jsou používány, a proto důvěřují poskytovateli a smlouvy podepíší bez jejich řádného prostudování. Mnohdy je smlouva projednávána za znervózňující situace, v rušném prostředí, kdy se klient nemůže soustředit apod. Smlouvy a související dokumenty také

často obsahují nepřehledné a komplikované výpočty nákladů spojených s úvěrem, k tomu je nutné přičíst smluvní podmínky sepsané drobným písmem a neochotu některých institucí tyto dokumenty klientovi poskytnout k detailnímu prostudování. Klient s dostatečnou finanční gramotností se v těchto situacích orientuje již lépe, čímž je jeho pozice silnější a je tak eliminováno riziko rychlého podpisu bez toho, že by klient smlouvě porozuměl. Přitom podpisem smlouvy se zavazují k úhradě mnohdy nemalého úvěru.

Znalý klient ví, že před podpisem smlouvy je třeba zkontrolovat své osobní údaje, jelikož v případě nutnosti kontaktu ze strany poskytovatele, jsou zásilky doručovány na uvedenou adresu a jejich nepřevzetí může mít pro dlužníka fatální následky. Některé smlouvy také obsahují ustanovení, jejichž nedodržení pro klienta znamená sankce. Např. se klient zaváže, že ohlásí věřiteli veškeré změny údajů, které se ho týkají a že pokud tak neučiní, bude muset uhradit smluvní pokutu. Klient se tak vystavuje pokutě za neohlášení např. změny telefonního čísla. Některé podmínky se váží také k doručování zásilek. Může se tedy stát, že klient opomene nahlásit změnu svého bydliště a zásilky jsou zasílány na původní adresu. I přesto, že o zásilce spotřebitel neví, je tato považována za doručenu. A kde se skrývá riziko skryté v nepřevzetí zásilky? Dlužníkovi se tak může např. stát, že u něj bude provedena exekuce, které by se dalo včas zabránit.

Ve smlouvě je dále nutné prostudovat i klauzule, které uvádí sankční poplatky a všechna penále. I klienta, který chce řádně úvěr hradit, mohou v průběhu splácení potkat nečekané a nepředvídatelné události, které ovlivní jeho platební schopnost. Proto je nutné znát, jakými sankčními poplatky bude následně jeho úvěr zatížen. Některé smlouvy skrývají ustanovení, na jejichž základě mohou být spotřebiteli účtovány nové poplatky, které při podpisu smlouvy nebyly stanoveny nebo ustanovení podle kterého klient, který např. nedopatřením zašle nižší splátku, mohou být naúčtovány smluvní pokuty, ale také může dojít k nařízení srážek ze mzdy. V některých smlouvách totiž lze nalézt ustanovení, které říká, že klient který např. dvakrát neuhradí splátku úvěru nebo ji neuhradí v plné výši, souhlasí s úhradou úvěru splátkami ze mzdy. Zaměstnavatel dlužníka je pak povinen strhávat ze mzdy podstatnou část výdělku a zasílat věřiteli. Pozornost je třeba ve smlouvách věnovat i

ustanovení o vlastnictví pořizované věci. Některé smlouvy totiž stanoví, že při nezaplacení byt' jedné splátky přechází pořizená věc do vlastnictví věřitele. Spotřebiteli se tak může stát, že se jednou opozdí se splátkou a věřitel má právo např. téměř splacenou pračku odebrat.

Klient by měl také být seznámen s možnostmi, které v případě problémů se splácením lze uplatnit. Pokud řádně poučený klient není schopen hradit splátky, zná možnosti, které poskytovatel nabízí a aktivně svoji situaci řeší (např. dohodou s poskytovatelem o snížení splátek, o odkladu splátek apod.). Klient, který tyto podmínky neprostudoval nebo se styděl na ně zeptat, je ve značné nevýhodě, v nemalém počtu případů pak situaci řeší přehlížením problémů. Sankční úroky a penále tak vesele stoupají, úvěr je zásadním způsobem prodražen, ale nejen to, situace může vést až k exekučnímu řízení, ke ztrátě majetku. Situace pak na klienta doléhá značnou silou a z původně malého problému, který by šel řešit, např. snížením splátek, se může stát téměř neřešitelný problém, který končí deprivací dlužníka, jeho dlouhodobým ne-li celoživotním zadlužením, ztrátou veškerého majetku. Situace ale přináší i sociální dopady a může skončit sociálním vyloučením klienta, který pak stojí na pokraji společnosti, bez rodiny, bez přátelských vztahů, potýká se s různými patologickými závislostmi a mnohdy i s kriminalitou.

Dalším úskalím, které mohou smluvní ujednání skrývat, jsou rozhodčí doložky. Do smluv jsou vkládány v rámci jakési prevence pro případy, kdy klient není schopen řádně hradit své závazky. Rozhodčí řízení, které je následně vedeno, má své výhody, které se však pro klienta mohou stát rizikovými. Rozhodčí doložkou se klient vzdává práva na soudní projednávání. Tudíž klientovi je odejmuta možnost projednání před nezávislým soudcem. Rozhodcem nemusí být osoba právnického vzdělání, což může pro klienta také obnášet jistá rizika. Rozhodce se totiž může při vydání rozhodčího nálezu řídit právními normami státu nebo rozhodne tak, jak on uzná za spravedlivé. Hrozí zde také riziko jisté ekonomické provázanosti rozhodce s poskytovatelem, který u rozhodce řeší, v porovnání s dlužníkem, velké množství případů. Rizikovost řízení může spočívat také v jeho rychlosti. Díky rychlému řízení je poměrně brzy uspokojen věřitel, ale pro klienta to opět může znamenat problémy. Například při doručování výzev pro vyjádření se klienta k situaci jsou stanoveny poměrně krátké lhůty. Pokud je

klient nedodrží a nevyjádří se v termínu, rozhodce k situaci přihlíží jako by dlužník uznal nároky věřitele a v tomto ohledu vydá rozhodčí nález. Zohledňována není ani skutečnost, kdy dlužník výzvu nepřevzal. Nepřevzetí zásilky není zohledněno ani v závažných situacích, jakými je např. odůvodněná hospitalizace spotřebitele ve zdravotnickém zařízení. Proti rozhodčímu nálezu se nelze odvolat, čímž je sice zamezeno zbytečným průtahům, které bývají někdy realitou u soudních řízení, ale také je klientovi odebrána možnost bránit se v případě nesouhlasu s vydaným nálezem. Vydaný rozhodčí nález pak opravňuje věřitele k okamžitému výkonu rozhodnutí exekucí. To vše se skrývá za podepsanou rozhodčí doložkou. Pokud tedy klient nemá dostatečné finanční vzdělání, aby věděl, co vše se za jedním podpisem skrývá, může to pro něj znamenat nedožrnné následky.

Při podpisu úvěrové smlouvy by měl klient také prostudovat podmínky předčasného splacení úvěru. Může se stát, že se jeho finanční situace bude vyvíjet lépe, než předpokládal a pak by měl znát, jestli je pro něj výhodné (levnější) úvěr splatit jednorázově nebo nadále pokračovat v postupném splácení. Za předčasné splacení úvěru poskytovatelé ve většině případů účtují klientovi poplatek, který jim má pokrýt náklady spojené s touto mimořádnou situací.

Riziková ustanovení spojená s jištěním úvěru

Některé spotřebitelské úvěry vyžadují jištění ručením. Pokud za úvěr ručí jiná osoba, měla by i ona znát své povinnosti. Stále se objevují případy, kdy člověk podepíše ručení za úvěr někomu, koho znal jen povrchně. Dlužník náhle přestane splácet a ručitel by měl vědět, že věřitel nemusí využít všechny dostupné prostředky k tomu, aby splátky byly hrazeny dlužníkem. Věřitel se v takovém případě obrátí ihned na ručitele a svých práv se domáhá přímo u něj. Ručitel pak nemá žádnou možnost obrany. Vzhledem k nízké finanční gramotnosti potencionální ručitelé nebývají s těmito podmínkami seznámeni a následně už jen splácí úvěr, který nevyužili. Ručitel by si však měl být také vědom toho, že pokud ručí za úvěr a sám bude nucen ve své životní situaci využít některého typu úvěrového produktu, že na něj bude nahlíženo, jako by úvěr, za který ručí, čerpal sám. Ručitel je tedy zatížen úvěrem, jako by jej čerpal sám.

Rizikovým ustanovením se může také stát povinnost jištění úvěru nemovitým majetkem. Osoba nedostatečně finančně vzdělaná nemusí odhalit nekalé záměry a pohnutky, které se za nabídkou úvěru skrývají. Klienti podepíší smlouvy, ve kterých ručí za úvěr v hodnotě např. tři sta tisíc nemovitostí v hodnotě milionu korun. Smluvní ustanovení ovšem obsahují takové podmínky, které je velice snadné porušit, nebo jsou k porušení podmínek klienti donuceni jednáním poskytovatele. Důsledkem takové půjčky je, že klient přichází o střechu nad hlavou díky čerpání úvěru pomíjivé hodnoty s ohledem na hodnotu nemovitosti. Bohužel se objevují i situace, kdy již při sepsání smlouvy s věřitelem je znám budoucí kupce na nemovitost, o kterou spotřebitel přijde. A že o ni přijde je vzhledem ke smluvním podmínkám jisté.

Také zajištění úvěru směnkou se může pro dlužníka stát riskantním, zejména vystaví-li směnku nedůvěryhodnému věřiteli. Směnka je snadno převoditelná a může tak být věřitelem prodána novému majiteli, který donutí dlužníka hradit závazek ze směnky, ač částku uvedenou na směnce nikdy fakticky nedlužil. Nevyplněná směnka, která je součástí smlouvy o úvěru, nebývá používána často, ale pro dlužníka představuje obrovské riziko v podobě až astronomické výše dluhů.

Trestní stíhání

Mnozí žadatelé o úvěr, ve snaze úvěr získat, uvedou nepravdivé, neúplné nebo zkreslené informace, přičemž vůbec netuší, že jim hrozí trestní stíhání pro trestný čin úvěrového podvodu a to i v případě, že dlužník chce a je schopen své závazky plnit a řádně úvěr splácí. Typické tak jsou padělané, neplatné nebo upravené potvrzení o zaměstnání, padělané doklady totožnosti, živnostenské listy, podvody při zajištění úvěru, použití poskytnutých prostředků k jiným účelům než k jakým byl úvěr sjednán apod.

Klientům, kteří se snaží uhradit své dluhy tím, že si vezmou další půjčku nebo zastaví majetek, hrozí výkon trestu odnětí svobody za trestný čin předlužení.

Vzhledem k tomu, že většina běžných spotřebitelů nemá právnické vzdělání, ani tyto skutečnosti netuší, je třeba v rámci finančního vzdělávání informovat i o těchto skutečnostech.

Při zvažování, zda je finanční vzdělávání opravdu tak nezbytné a důležité, bychom si měli uvědomit nejen to, že kdokoli se může ocitnout v situaci, jejíž řešení bude vyžadovat půjčení si finančních prostředků, ale také to, že díky široké nabídce úvěrových produktů, poměrně široké škále poskytovatelů, silným marketingovým tahům poskytovatelů a snadné dostupnosti úvěrů, dnes může získat úvěr či půjčku téměř každý. Systém dnešní společnosti je nastaven na výrobu zisku, na vydělávání peněz, a protože poskytování úvěrů je poměrně výnosný obchod, jsou úvěry poskytnuty většině osob, které o něj požádají. V mnoha případech je ale vyhověno žádosti o poskytnutí úvěru bez ohledu na to, zda bude osoba schopna svůj závazek do budoucna splácet. Hranice, které stanoví pravidla pro přiznání úvěru, jsou rozvolněné tak, aby bylo možné vyhovět co největšímu počtu žadatelů. Touha institucí vydělávat např. snižuje limity pro zajištění úvěru, ve většině případů není vyžadována povinnost sjednat pojištění pro případ neschopnosti splácet úvěr atd. Pracovníci nebankovního, ale už i bankovního sektoru jsou různými prostředky, jako jsou limity uzavřeným smlouv a finanční prostředky, nuceni k většímu počtu sjednávání úvěrových smluv. Pracovníci musí úvěry aktivně nabízet, předkládat klientům možnosti a zdůrazňovat výhodnost. A nejen to. Je všeobecně známo, že pracovníci nebankovního sektoru nejen zkreslují data o žadatelích úvěru, vyplňují dotazníky tak, aby byly půjčky a úvěry přiznány, ale mnohdy uzavírají smlouvy bez zvážení důsledku a s vědomým rizikem, že úvěr nebude hrazen, jen aby naplnili stanovený limit a byli za svoji práci odměněni odpovídající finanční hodnotou, protože i oni mají rodiny a musí zabezpečit její potřeby. Nepřípravenost a nedostatečná finanční gramotnost spotřebitelů je může dostat do tzv. dluhové spirály, ze které je jen velice těžké uniknout a v konečném důsledku způsobí deprivaci osobnosti a postihuje člověka ve všech jeho aspektech. Přináší důsledky nejen ekonomické, ale i psychické a sociální.

2.2 Projekty finančního vzdělávání

Nadační fond Arnošt na podporu finančního vzdělávání

Zaměřuje se na zlepšení finanční inteligence a podnikavosti mezi občany ČR. Jeho činnost je směřována k dětem na základních a středních školách, k dětem v dětských domovech a k dospělým osobám, které se zajímají o svou finanční samostatnost.

Asociace českých stavebních spořitelů

Široké veřejnosti poskytuje informace o úvěrech na bydlení, vysvětluje problematiku stavebního spoření a předkládá slovník pojmů stavebního spoření.

Asociace finančních zprostředkovatelů a poradců ČR

Zajišťuje odborné přednášky a semináře zejména pro středoškolské a vysokoškolské studenty vedoucí ke zvýšení ochrany spotřebitele před finančními problémy.

Asociace fondů a asset managementu České republiky

Asociace vydala brožuru, která přibližuje individuální a kolektivní investování, hovoří o rizicích a ochraně investora a předkládá související slovníček pojmů.

Asociace občanských poraden

Občanské poradny, které jsou zařazeny v asociaci občanských poraden, pořádají pravidelné semináře, školení a poskytují poradenství v Občanských poradnách. Činnost je zaměřena na dluhové poradenství a na poradenství spotřebitelské. Spotřebitelské poradenství se dotýká práv a povinností při nákupu zboží a služeb a posiluje informovanost v oblasti tematiky předváděcích zájezdů a předlužování občanů prostřednictvím spotřebitelských úvěrů.

Asociace penzijních fondů ČR

Asociace na svých webových stránkách přibližuje problematiku penzijního spoření se státním příspěvkem s možností simulace průběhu penzijního spoření. Každoročně vydává publikaci Penzijní připojištění.

www.financnivzdelavani.cz

Webové stránky jsou společným projektem finančních asociací, České národní banky, Ministerstva financí ČR a České bankovní asociace. Stránky přibližují finanční produkty dostupné v ČR, podávají informace o finančním plánování s ohledem na životní etapy a životní situace člověka.

Česká národní banka

Česká národní banka podporuje vydávání a knihy Finanční a ekonomická gramotnost a její distribuci do škol. Pořádá semináře dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků na téma finanční gramotnost.

Česká obchodní inspekce

Webové stránky České obchodní inspekce se věnují problematice spotřebitelských úvěrů, vysvětlují pojem RPSN a jejich součástí jsou také kalkulačky pro její výpočet. Součástí stránek jsou také časté dotazy ohledně RPSN.

Člověk v tísni

Vede protidluhovou kampaň „Spotřebitelský úděl“ jejíž součástí jsou mimo jiné webové stránky www.spotrebitelskyudel.cz.

Generation Europe, o.s.

Tato nevládní nezisková organizace v rámci projektu „Diář – něco za to stojí“ nabízí žákům středních škol diář, který obsahuje praktické rady, odkazy na webové stránky apod. k tématům jakými jsou např. spotřebitelská práva. Společně s diářem je školám k dispozici zdarma i Příručka pro učitele, která pracuje s tématy diáře a nabízí učitelům doporučení a návrhy na konkrétní aktivity realizovatelné přímo ve vyučovací hodině. Provozuje také webové stránky www.dolceta.eu, které se zabývají

problematikou spotřebitelských práv, finančních služeb a bezpečností spotřebitelů. Provozuje také elektronický časopis www.spotrebitelevzdelavani.cz.

Multikulturní centrum Praha

V rámci projektu Finanční vzdělávání cizinců byla vydána příručka Finanční služby v ČR, jejímž cílem je poskytnout cizincům žijícím v ČR základní přehled o bankovním sektoru ČR a o nabídce bankovních produktů.

Národní ústav odborného vzdělávání

Vydal metodickou příručku pro učitele, která je zpracována v souladu se Standardy finanční gramotnosti.

Sdružení českých spotřebitelů

Realizuje komplex akcí „Podepsat můžeš, přečíst musíš!“, které se zabývají zdůrazněním nutnosti prostudování úvěrové smlouvy, jejich náležitostí a možnosti řešení sporů – www.vaspodpis.cz.

Společně s Českou spořitelnou se sdružení stalo spoluzakladatelem obecně prospěšné společnosti Poradna při finanční tísní, která poskytuje poradenství, které si chtějí půjčit peníze a dlužníkům.

Ministerstvo práce a obchodu

V rámci projektu Mimosoudní urovnání sporů jsou zřizována kontaktní místa, která budou spotřebitelům napomáhat při řešení problémů mimosoudní cestou (mediace, rozhodčí soud).

Občanské sdružení Společnou cestou

Nabádá ke vzdělávání proti předlužování, poskytuje dluhové poradenství, vydává informační letáky např. ke spotřebitelským úvěrům, exekucím, úvěrovým registrům atd.

Středisko náhradní rodinné péče

Pořádá semináře „Peníze pro život“, které se zabývají tématem mimo jiné financí.

Občanské sdružení Spes

Poskytuje dluhové poradenství, vydalo brožuru „Půjčujte si s rozumem“. Pořádá semináře pro sociální pracovníky o efektivní práci s předluženými klienty a pořádá semináře pro středoškoláky, ve kterých upozorňuje na nástrahy finančního trhu.

Občanské sdružení Život 90

Provozuje internetovou kavárnu, v rámci které učí seniory zacházení s e-bankingem a zacházení s bankomatem.

Poradna při finanční tísni o.p.s.

Poskytuje bezplatné poradenství v oblasti prevence předlužení a poskytuje spotřebitelům poradenství v případě tísně.

Unie společností finančního zprostředkování a poradenství

Vydala manuál nespokojeného klienta, který se zabývá úvěrovými produkty na českém trhu s důrazem na řešení problémových situací.

Aisis o.s.

V letošním roce startuje na základních školách projekt v rámci finančního vzdělávání žáků „Rozumíme penězům“.

MasterCard Europe

Vzdělávací kampaň má snahu prostřednictvím webových stránek www.kreditka.cz naučit širokou veřejnost správnému používání kreditních karet.

Finančnímu vzdělávání je věnována stále větší pozornost, především díky upozorňování na jeho nutnost ze stran nestátních neziskových organizací. Tyto organizace jako první začaly klientům nabízet dluhové poradenství (postupně vznikaly

i samostatné dluhové poradny). Pracovníci nestátních neziskových organizací jsou v kontaktu s klienty stejně jako pracovníci veřejné správy. Musím však konstatovat, že pokud se týká reakce na potřeby klientů, jsou nestátní neziskové organizace mnohem pružnější a aktivnější. Mašinerie veřejné správy nedovoluje reagovat v podstatě okamžitě na potřeby klientů, ale má prostředky a nástroje k tomu, aby úsilí zastřešila a dodala mu jednotný ráz. Toto potvrzuje i přehled institucí poskytujících finanční vzdělávání, ze kterého je patrné, že přímou práci s klientem v současné době zabezpečují především nestátní neziskové organizace.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se snažila nastínit typologii úvěrových produktů, které jsou nabízeny v rámci finančního trhu České republiky a s ním související potřebu finančního vzdělávání. Problematika mne zaujala především v návaznosti na výkon mého zaměstnání, jelikož se poměrně často setkávám s klienty, kteří řeší problémy s dluhy.

Zadluženost populace Čechů stále dynamicky stoupá, a nejen jich, což jsem prokázala s ohledem na její vývoj. Finanční služby se tak staly jednou z nejvíce se rozvíjející se službou. Bohužel je také nutné konstatovat, že se stoupající tendencí v zadluženosti občanů stoupá také počet osob a domácností, které nejsou schopny splácet své závazky.

Při individuální práci s klienty, kteří zvažují využití úvěrového produktu nebo při řešení jeho již vzniklých dluhových problémů, je prvořadé mít povědomí o typu produktu, který klient využil. Jednotlivé úvěrové produkty mají totiž svá specifika, výhody i rizika a chceme-li s klientem pracovat efektivně, je nutno tato východiska znát. Z tohoto důvodu jsem vytvořila přehled úvěrových produktů, které jsou nabízeny na finančním trhu ČR a doplnila jsem každý jeho charakteristikou. Ze stejného důvodu jsem věnovala prostor také institucím a poskytovatelům úvěrových produktů.

Důležitou součástí každé sociální práce je vždy prevence. V rámci preventivního působení je důležité poznat a pochopit příčinu problému a následně na ni působit, aby se její vliv co nejvíce eliminoval, popř. potlačil úplně. Vzhledem k tomu, že jednou z hlavních příčin předluženosti osob je nízká úroveň finanční gramotnosti, začala jsem se aktivně zajímat o finanční vzdělávání. Finančně gramotný, tedy znalý a informovaný člověk, se totiž umí zadlužit tak, aby byl schopen splácet své závazky, dokáže odhalit rizika jednotlivých úvěrových produktů, umí jednotlivé produkty porovnat, ale nejenom to, umí posoudit a správně se rozhodnout zda zboží pořídit na úvěr či z úspor a umí se účinně bránit. Vlivem působení finančního vzdělávání dochází k postupnému zprůhledňování finančních produktů a smluvní podmínky poskytovatelů se pro spotřebitele stávají pochopitelnější.

Praktická část mé práce potvrdila mou domněnku, že finanční vzdělávání má svoji opodstatněnost a zvýšená úroveň finanční gramotnosti obyvatel je chrání před

negativními důsledky předluženosti. Závěr práce patří přehledu projektů finančního vzdělávání, ze kterých lze čerpat všeobecné informace a jejichž prostudování a seznámení se s nimi pozitivně ovlivňuje úroveň finanční gramotnosti.

Finanční vzdělávání je vzhledem k historii naší země na počátcích svého působení. Tento vzdělávací proces má dlouhodobý charakter, který však pozitivně působí na spotřebitele, aby převzal odpovědnost za své zajištění, přispívá k jeho ochraně v dravé ekonomice finančního trhu a přispívá k prevenci předlužení. Tyto aspekty jednoznačně podtrhují důležitost finančního vzdělávání a hovoří tak pro jeho implementaci do života české populace.

Literatura:

STEM/MARK. *Finanční gramotnost - kvantitativní výzkum pro MF ČR : Závěrečná zpráva z výzkumu.* [s.l.] : [s.n.], 2007.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Strategie finančního vzdělávání.* [s.l.] : [s.n.], 2007.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR, MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách.*, [s.l.] : [s.n.], 2007. .

MINISTERSTVO FINANCÍ, ČR. *Rámcová politika Ministerstva financí v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu.* [s.l.] : [s.n.], 2007.

ANTOŠ, Ondřej. *Analýza zadluženosti českých domácností.* [s.l.] : Finanční server Měšec, 2005.

Srov.: OBČANSKÁ PORADNA JIŽNÍ MĚSTO, O.s. *Společnou cestou. Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy - vybrané otázky.* 2006. vyd. [s.l.] : [s.n.], 2006. Dostupný z WWW: </www.oprk.cz/ke-stazeni/>.

ING DUBSKÁ , Drahomíra CSc. *Změny v sektoru domácností ČR - úspory a zadluženost v období 1995 až 2005* [online]. 10.11.2005 [cit. 2008-09-12]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/>.

ING. SYROVÁTKOVÁ, Štěpánka, et al. *Dluhová problematika.* [s.l.] : Člověk v tísní o.p.s., 2008. ISBN 978-80-86961-28-6

Srov.: MGR. PETERKOVÁ, Jana, MGR. JIRÁNEK, Radek. *Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel.* [s.l.] : Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2008.

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ SPES. *Závěrečná zpráva z terénního průzkumu podmínek na trhu drobných půjček a úvěrů v Olomouckém kraji .* [s.l.] : [s.n.], 2007.

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ SPES. *Praktická příručka pro osobní finance : Půjčujte si s rozumem!.* [s.l.] : [s.n.], 2008.

Zákon č. 321/2001 Sb., *O některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.*

Zákon č. 140/1961 Sb. *Trestní zákon.* ve znění pozdějších předpisů

Prameny:

TOUŠEK, Ladislav. *Nebankovní společnosti a lichváři vydělávají na chudých lidech* [online]. 24.4.2008 [cit. 2008-04-30]. Dostupný z WWW: <www.spotřebitelskyudel.cz>.

JUDR RAKOVSKÝ, Adam. Odklad exekuce pro přechodné zhoršení postavení povinného [online]. 22.12.2004 [cit. 2008-03-28]. Dostupný z WWW: <www.ipravnik.cz>.

Dluhové desatero [online]. 2008 [cit. 2008-09-15]. Dostupný z WWW: <www.dluhy.obcanskeporadny.cz>.

DOLEŽÁLEK, Vít. Rozhodčí doložky v úvěrové smlouvě [online]. 3.9.2008 [cit. 2008-09-03]. Dostupný z WWW: <www.mesec.cz>

Výhody rozhodčího řízení [online]. 2008 [cit. 2009-03-04]. Dostupný z WWW: <www.rozhodcidolozka.cz>.

Oddlužení [online]. [2008] [cit. 2008-12-04]. Dostupný z WWW: <<http://insolvenni-zakon.justice.cz>>.

SOVOVÁ, Eva. *Osobní bankrot není pro dlužníky s malými příjmy* [online]. 26.5.2008 [cit. 2008-10-09]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

KOUKAL, Josef. *Osobní bankrot může být nebezpečný, varují soudci* [online]. 27.2.2008 [cit. 2009-01-05]. Dostupný z WWW: <<http://vsp.blog.cz/>>.

TŮMOVÁ, Věra. *Desatero osobního bankrotu aneb jak se zbavit dluhů* [online]. 18.12.2007 [cit. 2008-09-15]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

TŮMOVÁ, Věra. *Obavy z krize vedou k zodpovědnějšímu zadlužování* [online]. 20.2.2009 [cit. 2009-02-27]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

DVOŘÁK, Jiří. *Podvodníkům se daří, bílí koně mají dobrou pastvu* [online]. 25.9.2008 [cit. 2008-11-28]. Dostupný z WWW: <www.mesec.cz>.

TŮMOVÁ, Věra. *Před slučováním více půjček do jedné pořádně počítejte* [online]. 13.3.2008 [cit. 2008-08-12]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

PLISCHE, Simona Ely. *Novodobí lichváři nebo dobrodinci?* [online]. 4.4.2003 [cit. 2008-08-15]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Finanční gramotnost* [online]. 16.4.2009 [cit. 2009-04-17]. Dostupný z WWW: <www.cnb.cz>.

JANDA, Josef. *Americká hypotéka: pomocník při splácení dluhů* [online]. 16.5.2007 [cit. 2008-07-22]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

TŮMOVÁ, Věra. *Nejrizikovější dlužníci jsou mladí a lidé před důchodem* [online]. 5.3.2009 [cit. 2009-03-07]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

JAKUBÍK, Petr. *Zadlužených přibývá*. Ekonom. 19.6.2008, č. 2008.

BĚHÁLKOVÁ, Andrea. *Závěrečná absolventská práce Poradna pro dlužníky*. [s.l.], 2005. CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. Absolventská práce.

RPSN - roční procentní sazba nákladů [online]. [2008] [cit. 2008-10-09]. Dostupný z WWW: <www.vaspodpis.cz>.

RPSN, úroková sazba a koeficient navýšení aneb jak vybrat nejvýhodnější úvěr [online]. 11.4.2006 [cit. 2008-10-09]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

FIALOVÁ, Běla. *Zavzpomínejte si na Tuzex, vkladní knížky a novomanželské půjčky* [online]. 16. 11. 2007 [cit. 2009-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://finance.idnes.cz>>.

ZAMRAZILOVÁ, Eva. *Češi můžou být v klidu: Moje peníze – deník radí*. *Pražský deník*. 24.11.2008.

STUHLÍK, Jan. *Češi v dlužích rychle dohánějí Evropu* [online]. 6.3.2008 [cit. 2008-12-11]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

JAKUBÍK, Petr. *Už 900 miliard korun. Euro*. 13.10.2008, č. 2008.

EXEKUTORSKÁ KOMORA. *Tisková zpráva : V roce 2007 bylo nově nařízeno více než 420 tisíc exekucí* [online]. 17.4.2008 [cit. 2008-07-28]. Dostupný z WWW: <www.exekutorskakomora.cz>.

FIALOVÁ, Běla. *Odstoupit od úvěrové smlouvy zatím umožňují jen některé banky* [online]. 4.2.2009 [cit. 2009-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://finance.idnes.cz>>.

Srov.: FETTER, Richard. *Dohody o srážkách ze mzdy a jiných příjmů z pracovněprávního vztahu* [online]. 20.11.2008 [cit. 2008-12-12]. Dostupný z WWW: <<http://pravniradce.ihned.cz/>>.

Projekty finančního vzdělávání [online]. 12.12.2008 [cit. 2008-12-15]. Dostupný z WWW: <www.cnb.cz>.

ČERMÁK, Petr. *Kdy se Češi naučí rozumět financím* [online]. 8.4.2008 [cit. 2008-11-15]. Dostupný z WWW: <www.penize.cz>.

Seznam grafů:

Graf 1- Vývoj zadluženosti českých domácností	10
Graf 2 - Vývoj počtu exekucí	11